

Bessenyei György Gimnázium és Kollégium

OM: 033648

Pedagógiai Program

Helyi Tanterv

FÖLDRAJZ

TANTÁRGYI PROGRAM

Tantárgyi struktúra és óraszámok

Képzések megnevezése	Heti óraszámok				
	9/	9.	10.	11.	12.
Minden képzés esetén	-	2	2	-	-

**K i s v á r d a
2013.**

T a r t a l o m j e g y z é k

1. Bevezetés.....	3
2. Célok és feladatok.....	3
1.1 Célok és feladatok a földrajz tanításában.....	3
1.2 A műveltségterület tantárgyi rendszere, kulcsfogalmai és óraszámai, a tantárgyi óraszámok megoszlása az egyes témakörök között.....	5
1.3 A tanulók értékelése.....	7
1.4 A tanulói teljesítmény értékelésének kritériumai.....	8
1.5 A tankönyvek kiválasztásának elvei.....	8
1.6 Kerettantervi megfelelés.....	9
2. 9. évfolyam (2 óra).....	9
2.1 Továbbhaladás feltételei.....	23
3. 10. évfolyam (2 óra).....	24
3.1 Továbbhaladás feltételei.....	40
3.2 A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén.....	40
4. Földrajz – emelt szint (0+0+2+2 óra).....	42
4.1 Célok és feladatok:.....	42
4.2 A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámai, a tantárgyi óraszámok megoszlása az egyes témakörök között.....	42
4.3 A tanulók értékelése.....	44
4.4 A tanulói teljesítmény értékelésének kritériumai.....	45
4.5 A tankönyvek kiválasztásának elvei.....	45
4.6 Választott kerettanterv.....	46
4.7 11. évfolyam (2 óra).....	46
4.8 12. évfolyam (2 óra).....	60
4.9 A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén.....	75

1. Bevezetés

A földrajzoktatás megismerteti a tanulókat a szűkebb és tágabb környezet természeti és társadalmi-gazdasági, valamint környezeti jellemzőivel, folyamataival, a környezetben való tájékozódást, eligazodást segítő alapvető eszközökkel és módszerekkel. Vizsgálódásának középpontjában a földrajztudomány, valamint a társ-földtudományok (geológia, meteorológia, geofizika, planetológia) által feltárt természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok, jelenségek, azok kölcsönhatásai, illetve napjaink gazdasági, környezeti eseményei állnak, lokális, regionális és globális szinten egyaránt különös tekintettel a fenntarthatóságra.

2. Célok és feladatok

1.1 Célok és feladatok a földrajz tanításában

A Nemzeti alaptanterv Földünk-környezetünk műveltségi területében megfogalmazott tartalmi és fejlesztési követelmények szerint a műveltségi terület és az ezt megjelenítő földrajz tantárgy alapvető feladata, hogy megismertesse a tanulókat szűkebb és tágabb környezetünk természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőivel, folyamataival. Felismertesse a folyamatok között megfigyelhető alapvető összefüggéseket, kölcsönhatásokat. A földrajz tanulása során alakul ki a tanulóknál a mindennapi élet szempontjából döntő fontosságú térbeli és időbeli tájékozódási képesség a Földön lejátszódó természeti és társadalmi folyamatokban egyaránt.

A Földünk-környezetünk műveltségi terület a napjainkban lejátszódó társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok vizsgálatát állítja a középpontba. A komplex, természeti és társadalmi-gazdasági jelenségeket, folyamatokat egyaránt bemutató tananyag feldolgozásának célja a tanulók szemléletének formálása, a földrajzi gondolkodás képességének megalapozása és fejlesztése.

A középiskolai földrajzoktatás megismerteti a tanulókkal a Föld egyes gömbhéjaiban lejátszódó jellemző természeti folyamatokat, jelenségeket. Bemutatja Földünk társadalmi-gazdasági és környezeti sajátosságait, kiemelve az általános és a regionális, illetve lokális jellemzőket. Középpontba állítva azokat a jelenségeket és folyamatokat, amelyek ismerete hozzájárul a mindennapi életben való boldoguláshoz. A pusztán tényközlő tananyagátadás helyett a hangsúlyt a természeti, társadalmi-gazdasági és a környezeti folyamatok vizsgálatára, az összefüggések és az általános törvényszerűségek megláttatására kell helyezni.

A földrajztanítás kiemelten fontos feladata, hogy fejlessze a tanulók környezeti érzékenységét. Megértesse velük a helyi, a regionális és a globális környezeti problémák felismerésének, mérséklésének és megakadályozásának fontosságát és lehetőségeit. A tantárgy tartalmának elsajátítása során tudatosulnia kell a tanulóknál, hogy az emberiség jövőjét meghatározó társadalmi-környezeti kihívások döntően földrajzi problémákból indulnak ki, és hogy ezek megelőzésében, illetve mérséklésében meghatározó szerepe van az egyén környezettudatos magatartásának.

A középiskolai földrajzoktatás feladata, hogy megismertesse a tanulókat bolygónk kozmikus környezetével, a Naprendszerben érvényesülő törvényszerűségekkel és azok földi életre gyakorolt hatásaival. Bemutatja a Föld egyes gömbhéjaiban lejátszódó fontosabb folyamatokat és azok összefüggéseit, hatásukat a mindennapi életre. A természeti jellemzők mellett megismerteti a tanulókat a társadalmi-gazdasági élet általános és regionális sajátosságaival, a világgazdaság legfontosabb folyamataival, kiemelve a világgazdaság szempontjából meghatározó jelentőségű régiók, országok szerepét. Földünk egyes térségeinek, népeinek, országainak megismerése nagymértékben hozzájárul a különböző kultúrák iránti érdeklődés kialakításához, az eltérő társadalmi-gazdasági fejlődés okainak, sajátosságainak megértéséhez és elfogadásához, a más kultúrák iránti tisztelet kialakulásához. Elősegíti, hogy reális kép alakuljon ki a tanulóknál

nemzeti értékeinkről, a magyarság világban és Európában elfoglalt helyéről, az Európai Unió világgazdasági szerepéről.

Hozzájárul ahhoz, hogy az iskolából kilépő diákok eligazodjanak a globalizálódó világ társadalmi-gazdasági és környezeti folyamataiban, képesek legyenek felelős döntéshozatalra az állampolgári szerepek gyakorlása során. A Földünk-környezetünk műveltségi terület tartalmainak feldolgozása során fejlődik a tanulók földrajzi-környezeti gondolkodása, helyi, regionális és globális szemlélete. Megértik, hogy a természet egységes egész, a Föld egységes, de állandóan változó rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él, és ez megköveteli az erőforrásokkal való ésszerű gazdálkodást.

A gimnáziumi földrajzoktatás az életkori sajátosságoknak megfelelően magasabb szinten továbbfejleszti és elmélyíti a tanulók alapozó szakaszban megszerzett tudását és képességeit. A földrajz tanításának és tanulásának olyan fejlesztési, illetve a tanulás tanulását segítő eszközöket kell alkalmaznia, amelyek figyelembe veszik a tanulók eltérő ismeret- és képességszintjét. A differenciált oktatás eszközeinek alkalmazásával lehetővé teszik az egyéni képességekhez és adottságokhoz igazodó oktató-fejlesztő munkát.

A gimnáziumi földrajzoktatás felkészíti a tanulókat a tantárgyi érettségi vizsga sikeres teljesítésére is. Ennek megfelelően a középiskolában az oktatási-fejlesztési feladatokat az érettségi követelményekkel összhangban, az abban megfogalmazott tartalmi és képességszinteknek figyelembe vételével kell megtervezni.

A földrajz komplex ismeretanyaga révén orientálja a tanulók pályaválasztását. Elősegíti, hogy tanulmányaik befejezése után eligazodjanak a munka világában. A középiskolai földrajzoktatás a tanulók igényeinek megfelelően felkészít a szakirányú felsőfokú tanulmányokra is.

A földrajzi tartalmak feldolgozása során fejlődik a tanulók földrajzi-környezeti gondolkodása, helyi, regionális és globális szemlélete. Megértik, hogy a természet egységes egész, a Föld egységes, de állandóan változó rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él, és ez megköveteli az erőforrásokkal való ésszerű gazdálkodást. A műveltségi terület minden jelenséget és folyamatot tér- és időbeli változásában, folytonos átalakulásában mutat be, megláttatva azok okait és lehetséges következményeit is. Így fokozatosan kialakulhat a tanulók felelős magatartása a szűkebb és a tágabb természeti, illetve társadalmi környezet iránt. A globalizálódó gazdasági, társadalmi és környezeti folyamatok értékelésével lehetővé válik, hogy a tanulók megismerjék az emberiség egész bolygónkra kiterjedő természetátalakító tevékenységét, az ebből fakadó, szintén világméretű természeti és társadalmi problémákat úgy, hogy egyben használható támpontokat kapjanak e problémák megoldásainak következő évtizedekben várható irányaihoz is.

A tartalmi elemek feldolgozása a szűkebb és tágabb környezetünkről megszerzett ismeretek bővítése mellett nagymértékben hozzájárul a *tanulók képességeinek fejlődéséhez*. A különféle szóbeli és írásbeli ismeretközvetítő, illetve értékelési módszerek alkalmazásával segíti az anyanyelvi kommunikáció fejlődését. Az Európai Unió, valamint a távoli országok természeti és társadalmi-gazdasági sajátosságainak bemutatásával hozzájárul az eltérő kultúrák megismerése iránti igény, a nyitott és befogadó magatartás, illetve szemléletmód kialakulásához. Mindezt úgy valósítja meg, hogy közben elősegíti a természeti és a kulturális értékek iránti tisztelet, illetve a következő nemzedékek számára történő megőrzésük iránti igény kialakulását. Ezzel hozzájárul a felelős és tudatos környezeti magatartás, a jövő generáció érdekeit is szem előtt tartó gondolkodás fejlődéséhez. A más anyanyelvű országok és kultúrák megismerése elősegítheti a tanulóknál az adott célnyelven történő kommunikáció igényének kialakulását, ez pedig megkönnyítheti az idegen nyelvi kommunikáció fejlődését.

A természeti, a társadalmi-gazdasági és a környezeti folyamatokban megfigyelhető kölcsönhatások feltárásával a földrajzoktatás hozzájárul a természettudományi szemlélet és gondolkodásmód kialakulásához. Szüntelenül változó és globalizálódó világunk természeti,

környezeti és társadalmi-gazdasági folyamatainak megismeréséhez és megértéséhez elengedhetetlen a folyamatos tájékozódás és információszerzés, valamint a nyitott gondolkodás. Ezért a tartalmi elemek elsajátítása elképzelhetetlen a tanulók egyre önállóbbá váló információszerző tevékenysége nélkül. Így a tanítási-tanulási folyamatban nagy hangsúlyt kap az információszerzés és -feldolgozás képességének fejlesztése, különös tekintettel a digitális világ nyújtotta lehetőségek felhasználására. A tanítási– tanulási folyamat kiemelt célja a folyamatos önképzés iránti igény, valamint az élethosszig tartó tanulás képességének kialakítása. Hazánk és a világ társadalom-földrajzi jellemzőinek bemutatásával a műveltségi terület elősegíti a szociális és állampolgári kompetencia fejlődését. Napjaink társadalmi-gazdasági folyamatainak megismertetése nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók a gazdasági élet eseményeiben eligazodó aktív, kreatív, rugalmas és vállalkozóképes állampolgárrá válhassanak.

A tantárgy komplex ismeretanyaga révén segíti a tanulók pályaválasztását, eligazodását a munka világában. Hozzájárul ahhoz, hogy az iskolából kilépő diákok képesek legyenek felelős döntéshozatalra választott szakmájukhoz kapcsolódóan, illetve az állampolgári szerep gyakorlása során.

Az egyes tartalmi egységek végén található fogalmak, illetve topográfiai követelmények az általános iskolában elsajátított tananyagra épülnek, és feltételezik azok ismeretét, az ott megnevezettek közül csak a középiskolai tananyag feldolgozása szempontjából meghatározó jelentőségű fogalmakat ismételtük meg. Ezek újbóli felsorolása a fogalmak – a tanulók életkori sajátosságainak megfelelő – tartalmi-szemléleti elmélyítésére utal.

1.2 A műveltségterület tantárgyi rendszere, kulcsfogalmai és óraszámai, a tantárgyi óraszámok megoszlása az egyes témakörök között

A tudás felépítésének, konstruálási folyamatának egyik összetevője a fogalmi gondolkodás fejlesztése. Ezért a Földünk-környezetünk műveltségterület is felépíti a maga sajátos fogalomrendszerét. Ebben a fogalomrendszerben kiemelkedő szerepe van a kulcsfogalmaknak, amelyek az adott ismeretrendszer fogalmi hálójának csomópontjait jelentik, amelyek sok más fogalommal kapcsolatba hozhatóak. Központi szerepüknek köszönhetően több témakörhöz kapcsolódva, más és más kontextusban, ismételten is megjelenhetnek. Lehetővé teszik, illetve alapul szolgálnak a tények, jelenségek rendszerezéséhez, az ismeretelemek összekapcsolásához. Alkalmazásuk révén könnyebb értelmezni és befogadni az új információkat és tapasztalatokat is.

A műveltségterület kulcsfogalmai:

Centrumtárság, eladósodás, eltartó képesség, erőforrás, éghajlat, fenntartható fejlődés, tengely körüli forgás, földrajzi környezet, földtörténet, gazdasági szerkezet, GDP, globalizáció, globális éghajlatváltozás, gömbhéj, integráció, jelrendszer, K+F, keringés, környezeti veszély, lemeztektonika, működőtőke, népességrobbanás, TNC (transznacionális vállalat), periféria terület, piaccgazdaság, prognózis, tájékozódás, urbanizáció.

Fejlesztési követelmények:

A tananyag feldolgozása során el kell érni, hogy a tanulók ismerjék a földi képződményeket, a természeti és a társadalmi jelenségeket, folyamatokat és ezek főbb összefüggéseit, a megismerés során legyenek képesek a természettudományos gondolkodás alkalmazására. Az általános természetföldrajzi és az általános társadalomföldrajzi témakörök áttekintésekor alkalmazzák regionális földrajzi ismereteiket, legyenek képesek a földrajzi térben és időben való tájékozódásra. Értelmezzék a természeti feltételek és a társadalmi-gazdasági jellemzők

közötti kapcsolatokat a földrajzi térben, legyenek képesek a természet- és társadalomföldrajzi algoritmusok önálló alkalmazására. Ismerjék fel a helyi, a regionális és a globális történések összefüggéseit, különböző szintű következményeit.

A földrajzi tanulmányok befejezésekor a tanulók biztonsággal tudjanak eligazodni a természeti és a társadalmi-gazdasági környezetben. Használják fel földrajzi ismereteiket a mindennapi élet szempontjából fontos döntések meghozatalakor. Legyenek képesek gazdasági-pénzügyi ismereteik birtokában a kezdeményező, kreatív, vállalkozó állampolgár szerepének betöltésére.

Legyenek képesek földrajzi kompetenciáik szintjének reális értékelésére. Alakuljon ki bennük az igény arra, hogy későbbi életük folyamán önállóan tovább gyarapítsák földrajzi-környezeti ismereteiket és képességeiket. Legyenek birtokában a földrajzi ismeretek elsajátítást segítő hatékony tanulási módszereknek. Váljanak alkalmassá a nemzeti, az európai és az egyetemes természeti és kulturális értékek befogadására, legyenek képesek felismerni az azokban rejlő esztétikai értéket.

A gimnáziumi földrajztanítás során el kell érni, hogy a tanulók önállóan tudják elemezni, értelmezni a természetföldrajzi és a társadalmi-gazdasági történéseket. Elsősorban arra kell törekedni, hogy a tanulók rendszerben gondolkodjanak, szintetizálják korábbi ismereteiket, valamint biztonsággal tájékozódjanak a Földön lezajló folyamatokban, térben és időben egyaránt.

Rendelkezzenek valós képzetekkel a környezeti elemek méreteiről, a számszerűen kifejezhető adatok és az időbeli változások nagyságrendjéről. El kell érni, hogy képesek legyenek különböző földrajzi adatsorok és mutatószámok alapján a tendenciák megfogalmazására.

Alkalmazzák a kommunikációs, a kooperatív, a matematikai és a gondolkodási képességeket, pl. az adatok értelmezése és feldolgozása, a problémák felismerése és megoldása, az általános törvényszerűségek felismerése és az ítéletalkotás során.

Legyenek képesek együttműködésre a földrajzi-környezeti tartalmú feladatok megoldásakor.

Legyenek képesek információszerzésre a speciális információhordozókból (tematikus és különböző méretarányú térképek, szak- és ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, statisztikai kiadványok, lexikonok, almanachok, CD-ROM, internet, kiállítások, filmek).

Legyenek képesek a digitális kompetenciák alkalmazására a földrajzi tartalmú információk megszerzésében és feldolgozásában. Tapasztalataikat szabatosan fogalmazzák meg, véleményüket támasszák alá érvekkel a vitákban.

A földrajzórák is járuljanak hozzá ahhoz, hogy a tanulók jártasságot szerezzenek az emberiség és a környezet szempontjából egyaránt előnyös döntéshozatalban.

9. évfolyam tematikus egysége	
Témakörök	Javasolt óraszámok
Helyünk a világegyetemben	14
A Föld szerkezete és folyamatai	16
A légkör földrajza	11
A vízburok földrajza	12
A földrajzi övezetesség	9
Társadalmi folyamatok a 21. század elején	10
Összesen:	72

10. évfolyam tematikus egysége	
Témakörök	Javasolt óraszámok
A világgazdaság a 21. század elején	9

Európa regionális földrajza	25
Hazánk földrajza	12
Távoli országok földrajza	21
Jövők sorskérdései	5
Összesen:	72

1.3 A tanulók értékelése

Formái:

➤ *szóbeli*

- kérdésekre adott válaszok
- egy rövidebb téma szóbeli kifejtése
- szóbeli felelet kiegészítése
- fogalommagyarázat
- topográfiai felelet
- ábra, kép, tematikus térkép elemzése
- összehasonlítás
- kiselőadások
- riportok készítése
- videofilm kommentálása

➤ *írásbeli*

- vázlat, feleletterv készítése
- kontúrtérkép, vaktérkép kiegészítése
- folyamatábra rajzolása
- grafikon készítése
- tesztek
- pályázatok készítése

➤ *gyakorlati jellegű*

- kőzetek, talajfajták felismerése
- kísérletek végzése
- térképi mérések
- időjárási megfigyelések
- számítások: középhőmérséklet, közepes hőingás, zónaidő, helyiidő
- gyűjtőmunka
- riportok, leírások készítése
- sajtófigyelő a TV, rádió műsorainak figyelése
- esettanulmányok
- projektmunka

➤ *egyéb*

Tanulmányi versenyeken elért eredmények: OKTV, Földgömb Országos Földrajzverseny, Less Nándor Országos Földrajzverseny, stb.

1.4 A tanulói teljesítmény értékelésének kritériumai

A tanulói teljesítmények értékelése három, egymáshoz szorosan kapcsolódó részelemből tevődik össze: a földrajzi-környezeti az ismeretek, az ismeretek alkalmazásának képessége, a földrajzi kompetenciákban (térbeli- és időbeli tájékozódás, térképhasználat, földrajzi összefüggések felismerésére képes gondolkodás) való jártasság.

A tanulói teljesítmény értékelése szempontjából az alapvető ismeretelemek elsajátítása mellett döntő fontosságú, hogy a tanulók milyen mértékben sajátították el a legfontosabb földrajzi kompetenciákat, kiemelten a földrajzi térben való tájékozódás képességét, a földrajzi tartalmú információszerzés és az információk feldolgozásának, értelmezésének képességét.

1.5 A tankönyvek kiválasztásának elvei

A megfelelő tankönyvek kiválasztásánál az alábbi szempontokat tartjuk kiemelten fontosnak:

- Tartalmi szempontból feleljen meg a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott tartalmi és fejlesztési irányelveknek.
- Szemléletmódjában tükrözze a képességfejlesztést előtérbe helyező nevelési-oktatási szempontokat.
- A szakmai pontosság párosuljon az életkori sajátosságoknak megfelelő megfogalmazással és az ismeretek jól érthető, értelmezhető megfogalmazásával. A könyv nyelve legyen érthető, olvasható. Az ismereteket rendszerezetten, logikailag összekapcsolható módon közvetítse. Ne tartalmazzon sok, a követelményektől eltérő, azt meghaladó fogalmat és adatot (topográfia).
- Legyen motiváló hatású, keltse fel a tanulók érdeklődését a tantárgy iránt (megfelelő minőségű és tartalmú képanyag; érdekességek bemutatása; továbbgondolkodásra, bűvárkodásra alkalmas feladatok stb.).
- Szemléletmódjával közvetítse a természeti és a kulturális értékek felismerésének és megőrzésének fontosságát, és ösztönözzön a felelős környezeti magatartásra. Nyújtson esztétikai élményt.
- A tankönyv tananyag-elrendezése, szerkezete tegye lehetővé a differenciált tanórai és tanórán kívüli munka megszervezését.
- Adjon segítséget az egyes témakörökben elsajátított ismeretek rendszerezéséhez. Tartalmazzon az ismeretek elsajátítását ellenőrző, illetve a ismeretek alkalmazását igénylő, a földrajzi kompetenciák elmélyítését segítő feladatokat.
- A kiegészítő olvasmányok mellett a tankönyv közöljön eredeti, a korosztály számára feldolgozható forrásokat. Az olvasmányok és források megértését kérdések, feladatok segítsék.
- A tankönyvben található képek, ábrák ne csak illusztrációk legyenek, hanem legyenek alkalmasak elemzésre, a tananyaghoz kapcsolódó irányított vagy önálló tanulói ismeretszerzésre. Kapcsolódjanak hozzájuk kérdések, feladatok.
- A taníthatóság-tanulhatóság szempontjából fontos az átlátható, világos tagoltság, amely összhangban van a tartalmi elemek súlyával, jelentőségével az ismeretrendszeren belül. .
- Különbüljenek el a különböző didaktikai funkciójú szövegrészek (pl. törzsanyag, érdekességek, olvasmányok, kérdések, feladatok).
- Különbözzön, de átlátható, világos kiemelések (betűtípus, szín) segítsék a tanulást, a lényeges információk kiemelését.
- Jó, ha a leckékhez és a nagyobb fejezetekhez rendszerező összegzés, összefoglalás is kapcsolódik.
- A tevékenykedtetés és a képességfejlesztés szempontjából fontos, hogy a tankönyvhöz megfelelő munkafüzet is tartozzon.

- Célszerű azonos didaktikai felépítésű tankönyvsorozathoz tartozó könyveket választani.

Választott tankönyv:

17133 Nagy B. – Nemerkenyi A. – Sárfalvi B. – Ütőné Visi J.: **Fedezd fel a világot –Földrajz 9.**
 17136 Probáld F. – Ütőné Visi J.: **Fedezd fel a világot – Földrajz 10.**

1.6 Kerettantervi megfelelés

Jelen helyi tanterv az 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet:

3. sz. melléklet: Kerettanterv a gimnáziumok 9-12. évfolyama számára 3.2.16 alapján készült.

A kerettanterv által biztosított 10 %-os szabad mozgástér a megtanított ismeretek elmélyítésére és a gyakorlásra kerül felhasználásra, tehát új tartalmi elemekkel a témák nem bővülnek, csak bizonyos résztémákra szánt órakeret került megnövelésre.

2. 9. évfolyam (2 óra)

A témakörök feldolgozása

1. Helyünk a világegyetemben	Javasolt óraszám: 14
-------------------------------------	-----------------------------

Cél

Alakuljon ki a tanulók csillagászati térben való tájékozódási képessége, legyenek helyes elképzeléseik a csillagászati földrajzban használatos adatok (távolságok) nagyságrendjéről. Ismerjék fel a Naprendszer felépítésének törvényszerűségeit, a bolygók sajátos és közös jellemzőit. Értsék meg a Föld mint égitest mozgásának következményeit és ezek hatását bolygónk életére. Ismerjék a műholdfelvételek szerepét a Föld megismerésében, és felhasználásuk lehetőségeit a mindennapi életben.

Legyenek képesek a szemléleti és a logikai térképolvasására. Tudják értelmezni és felhasználni a térképen közölt információkat. Legyenek képesek egyszerű térképvázlatok, illetve keresztmetszeti ábrák készítésére. Biztonsággal tudják használni a térképet a terepen való tájékozódásban.

Tanítási óra	Tartalom
1-2. Felettünk a csillagos ég. A csillagászat története	Alapfogalmak: földközéppontú világkép, napközéppontú világkép, Nap, Naprendszer, Tejútrendszer
	Szemponatok, összefüggések: - a tudományos megismerés fejlődése - a Föld helye a világegyetemben - a bolygók mozgástörvényei
3-4-5. A Naprendszer és bolygói	Alapfogalmak: Nap, csillag, atommag-reakció, bolygó, Föld típusú bolygó, Jupiter típusú bolygó, üstökös, meteor, meteorit, bolygóközi anyag
	Szemponatok, összefüggések: - a Nap jellemzői - a Föld és Jupiter típusú bolygók jellemzői
6. Űrkutatás a Föld szolgálatában: a műholdfelvételek	Alapfogalmak: űr- vagy műholdfelvétel, távérzékelés, légi felvétel, hamisszínű kép

	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a távérzékelés jelentősége - a műholdfelvételek típusai, jellemzőik
7. A Föld mint égitest	<p>Alapfogalmak: geoid, gömbhéj, levegőburok, vízburok, kőzetburok, forgástengely, tengely körüli forgás, Nap körüli keringés</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a Föld valós alakja - a Föld mozgásai, ezek következménye
8. A Hold	<p>Alapfogalmak: holdfázisok, holdfogyatkozás, napfogyatkozás</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a Hold jellemzői - a nap- és holdfogyatkozás kialakulása
9-10. Tájékozódás a földi térben és időben	<p>Alapfogalmak: látóhatár, földrajzi fokhálózat, szélességi kör, hosszúsági kör, nap, valódi napedő, helyi idő, világidő, zónaidő, dátumválasztó vonal, napév, naptári év, szökőév</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a földrajzi fokhálózat felépítése, a nevezetes szélességi és hosszúsági körök - az időszámítás alapjai: valódi napedő, helyi idő, zónaidő - a napév és a naptári év eltérése
11. A földi tér ábrázolása. A térképek	<p>Alapfogalmak: térkép, méretarány, aránymérték, térkép jelrendszere, szintvonal, színfokozatos domborzatábrázolás, síkraajz, névrajz, sík-, henger- és kúpvetület, helyszínrajzi térkép, földrajzi térkép, szaktérkép, tényleges és relatív magasság, tájékozódás, tájolás, álláspont</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a térkép fogalma, jelrendszere - a térképek fajtái - a térkép mint mérési eszköz
12. Tájékozódás a térképen és a térképpel	
13. Összefoglalás, rendszerezés	
14. Ellenőrzés	

Tevékenységek

A Naprendszer nagybolygóira vonatkozó adatok összehasonlítása, törvényszerűségek megfogalmazása. Információk gyűjtése és ismertetése az űrkutatás legfontosabb eredményeihez kapcsolódóan. Műholdfelvételeken közölt információk leolvasása, felvételek azonosítása a földrajzi térképpel. Példák gyűjtése az űrfelvételek gyakorlati hasznosításának lehetőségére. Egyszerű helyi és zónaidő számítási feladatok megoldása. A napsugarak hajlásszögének meghatározása egyszerű számítással a nevezetes dátumok idején a Föld különböző pontjain.

Helymeghatározás a földrajzi koordinátarendszer segítségével. Távolság meghatározása a térkép alapján. Egyszerű számítási feladatok megoldása. Magasság- meghatározás szintvonal és színkulcs segítségével. Mérési feladatok elvégzése a térképen.

A térképhasználathoz kapcsolódó feladatok megoldása. Tematikus térképen közölt információk értelmezése. Földrajzi térképen közölt információk olvasása és értelmezése. Egyszerű térképvázlat készítése, keresztmetszet megrajzolása szintvonalas térkép alapján.

Követelmények

A tanulók legyenek képesek a nagybolygókkal kapcsolatos jellemzők és törvényszerűségek megfogalmazására. Tudják elhelyezni a Földet a Naprendszerben. Ismerjék a Föld mozgásainak következményeit. Igazolják példákkal a Nap hatását a földi életre. Legyenek képesek információkat leolvasni műholdfelvételekről. A tanulók legyenek képesek a különböző típusú és méretarányú térképeken közölt információk leolvasására és értelmezésére. Tudjanak egyszerű csillagászati és térképészeti számítási és helymeghatározási feladatokat megoldani. Legyenek képesek különböző típusú térképek megfelelő használatára az iskolai és a hétköznapi életben.

2. A Föld szerkezete és folyamatai

Javasolt óraszám: 16

Cél

A tanulók ismerjék meg a Föld belső szerkezetét és a benne végbemenő folyamatokat, azok következményeit. Vegyék észre a kőzetburokban lejátszódó folyamatok felszíni következményeit és térbeli összefüggéseit. Legyenek tisztában a történelmi és a földtörténeti idő eltérő nagyságrendjével. Legyenek képesek tájékozódni a földtörténet eseményeiben, ismerjék fel a felszínalakító folyamatok időbeli egymásra épülését. Ismerjék fel az társadalmi-gazdasági tevékenység kőzetburkot veszélyeztető folyamatait.

Tanítási óra	Tartalom
15. A Föld belső szerkezete	Alapfogalmak: geotermikus gradiens, radioaktív anyagok, mágneses deklináció, paleomágneses módszer, földkéreg, gránitos kéreg, gabbrós kéreg, szárazföldi kéreg, óceáni kéreg, kőzetburok, asztenoszféra Szempontok, összefüggések: - a Föld belsejének jellemzői - a Föld belső szerkezete, az egyes rétegek jellemzői
16. Kőzetlemezek - lemeztectonika	Alapfogalmak: lemeztectonika, kőzetlemez, óceánközépi hátság, mélytengeri árok, közeledő lemezmozgás, távolodó lemezmozgás, egymás mellett elcsúszó lemezek Szempontok, összefüggések: - a kőzetburok tagolódása kőzetlemezekre - a kőzetlemezek mozgástípusai - a kőzetlemezek csoportosítása - épülő és pusztuló lemezszegélyek
17. A kőzetlemezek és a vulkáni tevékenység	Alapfogalmak: kőzetolvadék, magma, mélységi magmás kőzet, vulkánosság, láva, kiömlési kőzet, párnaláva, pajzsvulkán, bazaltfennsík, a földkéreg „forró pontjai”, vulkáni kúp, rétegtűzhányó, magmacsatorna, kürtő, kaldera, vulkáni törmelék, vulkáni utóműködés, fumarola, szolfatára, mofetta,

	szénsavas forrás, gejzír
	Szemponatok, összefüggések: <ul style="list-style-type: none"> - a mélységi és a felszíni vulkánosság jellemzői - a vulkánok és a lemezszegélyek földrajzi elhelyezkedése - a rétegvulkánok felépítése, kőzetei - a forró pontos vulkánosság földrajzi elhelyezkedése - a vulkáni utóműködés típusai, jellemzői
18. A kőzetlemezek és a földrengések	Alapfogalmak: földrengés, rengésfészek, rengésközpont, Mercalli-skála, Richter-skála
	Szemponatok, összefüggések: <ul style="list-style-type: none"> - a kőzetlemezek elhelyezkedése és a földrengések előfordulása közti kapcsolat - a földrengés oka, folyamata és következményei - a földrengés erősségének mérési módjai
19. A kőzetlemezek és a hegységképződés	Alapfogalmak: hegység, hegységrendszer, geoszinclinális, gyűrődés, vetődés, rög, árok, medence, lépcsős vetődés, szigetív, ferde redő, fekvő redő, takaroredő
	Szemponatok, összefüggések: <ul style="list-style-type: none"> - a gyűrődés és a vetődés folyamata, formái - ütköző lemezszegélyeknél lejátszódó folyamatok, kialakuló felszínformák
20. A kőzetburok építőkövei: a kőzetek	Alapfogalmak: ásvány, kőzet, magmás kőzet, üledékes kőzet, átalakult kőzet, mélységi magmás kőzet, vulkáni kiömlési kőzet, vulkáni törmelékes kőzet, törmelékes üledékes kőzet, vegyi üledékes kőzet, szerves eredetű üledékes kőzet, kőzetek körforgása
	Szemponatok, összefüggések: <ul style="list-style-type: none"> - fő kőzetcsoportok, azokon belüli tagozódás - a kőzetek körforgása
21. Kőzettani gyakorlatok	
22. A Föld kincsei –ásványkincsek, energia-hordozók	Alapfogalmak: érc, magmás érc, üledékes érc, karsztbauxit, lateritbauxit, fosszilis energiahordozó, tőzeg, lignit, barnakőszén, feketekőszén, antracit, kőolaj, földgáz
	Szemponatok, összefüggések: <ul style="list-style-type: none"> - az érc fogalma, keletkezési módjai - a bauxitok típusai, képződésük - a szenek keletkezése, típusai - a szénhidrogének keletkezése, típusai
23. A belső és külső erők párharca	Alapfogalmak: belső erők, külső erők, aprózódás, hő okozta aprózódás, fagy okozta aprózódás, mállás, lepusztítás, szállítás, felhalmozás, tömegmozgások

	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a külső és belső erők összehasonlítása - az aprózódás feltételei, folyamata, aprózódással létrejött formák - a mállás feltételei, folyamata, mállással létrejött formák - a felaprózódott és elmállott kőzetanyag további sorsa: szállítás, felhalmozás - az ember tevékenysége mint külső erő
24. A földkéreg „kérgé”: a talaj	<p>Alapfogalmak: kőzetmálladék, agyagásványok, humusz, kilúgozás, felhalmozódás, talajnedvesség, talajlevegő, talajvíz, talajsint, talajtípus, zonális talajok, zonális talajok, talajerózió</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a talaj keletkezése, a talajban lejátszódó folyamatok - a talajtípusok összefüggése az éghajlattal, kőzetminőséggel, az élővilággal és helyi tényezőkkel - a talajpusztulás lehetséges okai
25. A földtörténet évmilliárdjai nyomában I.	<p>Alapfogalmak: ősidő, előidő, óidő, középidő, újidő, idő, időszak, kor, korszak, sztratolit, ősmasszívum, ózon, Gondvána, Kaledóniai-, Variszkuszi-hegységrendszer, Pangea, Thetys, Panthalassza</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a földtörténet felosztása - az elő-, ő- és óidő eseményei - az óidei hegységrendszerek földrajzi elhelyezkedése, tagjai
26. A földtörténet évmilliárdjai nyomában II.	<p>Alapfogalmak: Laurázsia, Pacifikus-hegységrendszer, Eurázsiai-hegységrendszer, pleisztocén, jégkorszakok, jégkorszakközök, holocén</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a közép- és újidő eseményei - a közép- és újidei hegységrendszerek földrajzi elhelyezkedése, tagjai - a jégkorszakok kialakulása, következményei
27. A földrészek szerkezete	<p>Alapfogalmak: ősmasszívum, gyűrthegység, röghegység, lánchegység, külső erők, síkság, kontinentális talapzat</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a keletkezés ideje és a felszínforma közötti összefüggés - a földfelszín változásai
28. A felszín pusztítása nem ismer határokat!	<p>Alapfogalmak: mélyművelésű bányászat, külszíni bányászat, rekultiváció, talajerózió,</p>

	savas csapadék, teraszok kialakítása, talaj tápanyagutánpótlása
	Szemponatok, összefüggések: - az emberi tevékenység környezetátalakító hatása - a döntések mérlegelése
29. Összefoglalás, rendszerezés	
30. Ellenőrzés	

Tevékenységek

Vázlatrajz készítése a kőzetburokban lezajló folyamatok bemutatására. Földszerkezeti modellek, földszerkezeti térképek értelmezése. Kőzetek vizsgálata egyszerű eszközök segítségével, kőzetfelismerés. Földtörténeti események elhelyezése a földtörténeti időszalagon. Információgyűjtés és kiselőadás pl. a vulkánosságról, a földrengések kialakulásáról, a földtörténeti kutatások eredményeiről. Információk gyűjtése a kőzetburok jellemző folyamatairól. Videofilm irányított feldolgozása. Szerkezeti elemek, domborzati formák azonosítása képeken. Kontúrtérképes feladatok megoldása.

Követelmények

A tanulók ismerjék a Föld belső felépítésének legfontosabb jellemzőit. Tudják egyszerű vázlat-, illetve folyamatábrákat készíteni a kőzetburok szerkezeti felépítéséről, a kőzetlemez-mozgások következményeiről. Értsék a folyamatok összefüggéseit (hegységképződés, vulkánosság, földrengések). Legyenek képesek a témához kapcsolódó tematikus térképek elemzésére. Ismerjék fel és tudják csoportosítani a legfontosabb kőzeteket, tudjanak példát mondani gazdasági hasznosításukra.

Ismerjék az egyes földtörténeti idők, időszakok, korok legfontosabb eseményeit, Tudjanak eseményeket, képződményeket elhelyezni a földtörténeti időben.

Ismerjék fel és tudják jellemezni a nagyszerkezeti egységeket és a domborzati formákat. Tudjanak a témához kapcsolódó topográfiai feladatokat megoldani.

3. A légkör földrajza

Javasolt óraszám: 11

Cél

A tanulók ismerjék meg a légkör szerkezeti és anyagi felépítésének jellemzőit. Ismerjék fel a légköri folyamatok kialakulásának okait, azok sajátosságait és összefüggéseit. Értsék meg, hogy a légkörben lezajló folyamatok befolyásolják egész bolygónk életét. Lássák be, hogy a növekvő termelés és fogyasztás jelentősen átalakíthatja a légkörben lezajló folyamatokat, amely befolyásolhatja az emberiség további sorsát. Mélyüljön a felelős környezeti magatartás iránti igény.

	Tartalom
31. A légkör anyaga és szerkezete	Alapfogalmak: légkör, atmoszféra, látható fény, infravörös sugárzás, ultraibolya sugárzás, állandó gázok, változó gázok, erősen változó gázok, troposzféra, sztratoszféra, ózon, ózonréteg, mezoszféra, termoszféra
	Szemponatok, összefüggések: - a napsugárzás összetevői - a légkör összetétele

	- a légkör szerkezete
32. A napsugarak nyomában a levegő felmelegedéséig	Alapfogalmak: napállandó, visszaverődés, elnyelődés, üvegházhatás, napsugarak hajlásszöge, napfénytartam, albedo Szempontok, összefüggések: - a levegő felmelegedési folyamata - a felmelegedést befolyásoló tényezők - a felszín felmelegedést befolyásoló tényezői
33. Időjárási és éghajlati elemek I.: A hőmérséklet és a szél	Alapfogalmak: idő, időjárás, éghajlat, hőmérséklet napi járása, hőmérséklet évi járása, napi középhőmérséklet, havi középhőmérséklet, évi középhőmérséklet, hőmérséklet évi közepes ingása, izoterma, légnyomás, izobár, szél, Coriolis-erő Szempontok, összefüggések: - az idő, az időjárás és az éghajlat fogalma - a hőmérséklet napi, havi, évi járása - a légnyomás fogalma, változásai a tengerszint feletti magasság változásával - az izoterma és az izobár - a szél kialakulása, a szélirányt módosító Coriolis-erő
34. Időjárási és éghajlati elemek II.: A nedvességtartalom és a csapadék	Alapfogalmak: tényleges vízgőztartalom, viszonylagos vízgőztartalom, harmatpont, csapadék, felhő, köd, harmat, dér, zúzmara, eső, jégeső, hó, főnszél Szempontok, összefüggések: - a tényleges és a viszonylagos vízgőztartalom fogalma - a levegő telítettségének lehetőségei - a csapadékképződés folyamata, a csapadékok típusai
35. Ciklonok - anticiklonok	Alapfogalmak: ciklon, anticiklon, időjárási front, hidegfront, melegfront, okklúziós front Szempontok, összefüggések: - a ciklonos és anticiklonok kialakulása, jellemzői - az időjárási frontok típusai, jellemzőik
36. Az általános légkörczés	Alapfogalmak: földi légkörczés, futóáramlás, nyugati szelek, sarki szelek, passzát Szempontok, összefüggések: - a Föld különböző légnyomású öveinek kialakulása, elhelyezkedése - a légnyomási övek közti légcseré - a sarki, a nyugati és a passzátszelek
37. A monszun szélrendszer és a helyi szelek	Alapfogalmak: hőmérsékleti egyenlítő, monszun, trópusi monszun, mérsékelt övezeti monszun, helyi szelek

	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a hőmérsékleti egyenlítő és vándorlása a Földön - a passzátszél átalakulása monszunszélle - a helyi szeleket kialakító tényezők
38. A szél felszínformálása	<p>Alapfogalmak: szabadon mozgó homok, félig kötött homok, szélkifúvás, szélmarás, gombaszikla, szélbarázda, dűne, barkán, parabolabucka, parti dűne</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ahol a szél az „úr” - a szél pusztító és építő munkája - a szélkifúvás káros következményei
39. A légszennyezés nem ismer határokat!	<p>Alapfogalmak: emisszió, savas csapadék, üvegházhatás, ózonréteg</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a légszennyező anyagok kibocsátása, szállítása és ülepedése - a légszennyezés és az „ózonlyuk” kapcsolata
40. Összefoglalás, rendszerezés	
41. Ellenőrzés	

Tevékenységek

Magyarázó vázlatrajz és folyamatábra készítése a légkör szerkezetével, illetve folyamataival kapcsolatosan. A témához kapcsolódó ábrák elemzése, adatok értelmezése. Tematikus térképek (hőmérsékleti, csapadék, szélirány) elemzése, törvényszerűségek megfogalmazása.

Időjárási megfigyelések, adatok összevetése internetes források alapján. A témához kapcsolódó honlapokról adatok gyűjtése. Számítási feladatok megoldása.

Információgyűjtés és kiselőadás (prezentáció készítése) pl. érdekes légköri jelenségekről, hazánk időjárásának sajátosságairól, a légkörszennyezés következményeiről. Légköri jelenségek felismerése képeken, filmekben. Videofilm irányított feldolgozása. Időjárási térképek, műholdfelvételek értelmezése, ezekből következtetések levonása, egyszerű prognózis készítése. Tipikus felszíni formákat bemutató fotók készítése, gyűjtése és feliratozása.

Követelmények

Ismerjék a légkör anyagi és szerkezeti felépítését. Mutassák be szóban és magyarázó ábra készítésével a légkör legfontosabb folyamatait, legyenek képesek megfogalmazni az alapvető összefüggéseket, törvényszerűségeket. Legyenek képesek a témához kapcsolódó ábrák, adatok, tematikus térképek elemzésére. Tudjanak időjárási térképről információkat leolvasni és ezekből következtetéseket levonni. Tudjanak egyszerű számítási feladatokat megoldani és az eredményeket értelmezni. Tudjanak példát mondani a légköri folyamatok jelenségek mindennapi életünkre gyakorolt hatásaira. Ismerjék fel pl. képeken, filmekben a légköri jelenségeket. Ismerjék fel képeken, filmekben, illetve lehetőség szerint a terepen a szél által létrehozott felszínformákat. Példák alapján mutassák be a légkört veszélyeztető környezeti problémákat és a légszennyezés mérséklésének lehetőségeit.

Cél

A tanulók ismerjék meg a vízburok tagolódását. Ismerjék meg vízburokban lezajló folyamatokat, értsék azok összefüggéseit és kapcsolatát más geoszféra jelenségeivel. Ismerjék fel a vízburokban lejátszódó folyamatok társadalmi-gazdasági hatásait. Vegyék észre a társadalmi-gazdasági folyamatok vízburokra gyakorolt környezetkárosító hatásait, ismerjék fel a vízburok egészét veszélyeztető hatásokat, lássák be a lokális szennyezés-globális hatás elvének érvényesülését. Mélyüljön a felelős környezeti magatartás iránti igény.

Tanítási óra	Tartalom
42. Óceánok, tengerek	<p>Alapfogalmak: víz körforgása, vízháztartás, párolgás, csapadék, lefolyás, világóceán, óceán, tenger, peremtenger, beltenger, fahő</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a víz körforgása - a vízháztartás folyamatai - a világóceán felosztása - a tengervíz fizikai és kémiai tulajdonságai
43. A tengervíz mozgásai	<p>Alapfogalmak: hullámozgás, tengeráramlás, tengerjárás, hideg tengeráramlás, meleg tengeráramlás, hőmérsékleti anomália, apály, dagály, szökőár, vakár, vihardagály</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a tengervíz mozgásai: hullámozgás, tengeráramlás, tengerjárás - a tengeráramlások kialakulásának oka, az irányukat befolyásoló tényezők - a meleg és hideg tengeráramlások; a hőmérsékleti anomália - a tengerjárás kialakulása, jellemzői - a dagályhoz kapcsolódó szélsőségek
44. Felszínformálás a tengerpartokon	<p>Alapfogalmak: abrázio, hullámmarás, turzás, parti turzás, turzasháromszög, turzaskampó</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - az épülő és pusztuló tengerpartok felszínformái, kialakulásuk - múltbeli tengerszintváltozások nyomai
45. A felszín alatti vizek	<p>Alapfogalmak: felszín alatti vizek, vízzáró réteg, víztartó réteg, talajnedvesség, talajvíz, rétegvíz, résvíz, artézi víz, forrás, hévíz, ásványvíz, gyógyvíz</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a felszín alatti vizek típusai, jellemzőik - a felszín alatti vizek jelentősége
46. A felszín alatti vizek felszínformálása: a karsztosodás	<p>Alapfogalmak: karsztvíz, karsztosodás, Karszt-hegység, karr, víznyelő, dolina, polje, barlang, függő cseppkő, álló cseppkő, toronykarszt, kúparszt</p>

	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a karsztjelenségek jellemző előfordulási helyei a mészkőhegységek - felszíni és felszín alatti karsztformák keletkezése
47. Felszíni vizek: vízfolyások, tavak	<p>Alapfogalmak: felszíni vizek, vízgyűjtő terület, vízhálózat, vízvásztó vonal, vízállás, kisvíz, középvíz, nagyvíz, árvíz, vízhozam, vízjárás, hordalék, tó, tektonikus árok, krátertó, morotvtató, fertő, mocsár, lép, eutrofizáció</p>
	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a vízgyűjtő terület általános felépítése - a folyók vízmennyiségét, sebességét jelző fogalmak: vízállás, vízhozam, vízjárás - a tó fogalma, a tavak csoportosítása a meder keletkezése alapján - a tavak pusztulásának szakaszai, ezek lehetséges okai
48. A folyók felszínformálása	<p>Alapfogalmak: folyók munkavégzése, szakaszjellegek, bevágódó szakaszjelleg, feltöltő szakaszjelleg, oldalazó szakaszjelleg, mederkoptatás, völgymélyítés, szurdok, kanyon, vízesés, sodorvonal, meander, morotvtató, folyóterasz, hordalékkúp, zátony, tölcserforkolat, deltatorokolat</p>
	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a folyó munkavégzésének tényezői - szakaszjellegek jellemzői - folyók által kialakított felszínformák - toroklattípusok, jellemzőik
49. Gazdálkodás a vizekkel – vízgazdálkodás	<p>Alapfogalmak: vízgazdálkodás, árvíz, belvíz, ivóvíz, ipari víz, hajózás, halászat, vízenergia, ökoturizmus</p>
	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a víz mint erőforrás - az ivóvízellátás nehézségei. Az ivóvíz mint konfliktusforrás
50. A jég felszínformálása	<p>Alapfogalmak: jégkorszak, tartós hóhatár, „örök hó” birodalma, kisjégkorszak, csonthó, gleccserjég, lavina, gleccser, jégtakaró, kárfülke, tengerszem, U alakú völgy, moréna, vásott szikla, vándorkő, ösfolyamvölgy</p>
	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - eljegesedett területek a Földön - hogyan lesz a hóból jég - a hegyvidéki eljegesedés nyomai - síkvidéki jégtakarók felszínformálása

51. A vízszennyezés sem ismer határokat!	Alapfogalmak: vizek öntisztulása, vízszennyező anyagok
	Szemponatok, összefüggések: - a vízszennyező anyagok, forrásaik - a kármentesítés lehetőségei
52. Összefoglalás, rendszerzés	
53. Ellenőrzés	

Tevékenységek

Magyarázó rajz, folyamatábra készítése a témához kapcsolódóan. Vízrajzi tematikus térképek elemzése. Egyszerű számítási feladatok megoldása.

Információgyűjtés és kiselőadás a vízburok jelenségeiről, folyamairól (pl. cunami, apálydagály jellemzői), a geoszférát veszélyeztető szennyező folyamatokról, a mérséklés lehetőségeiről. Adatok gyűjtése és elemzése a vízburok gazdasági hasznosításáról, a vízgazdálkodás aktuális kérdéseiről. Különböző vízrajzi jelenségek azonosítása képeken, videofelvételeken és a terepen. A témához kapcsolódó filmrészletek képek, szövegek, adatok irányított, feladatlap segítségével történő feldolgozása. Tipikus felszíni formákat bemutató fotók gyűjtése, készítése és feliratozása. Kontúrtérképes feladatok megoldása.

Követelmények

A tanulók ismerjék a vízburok tagolódását, fizikai és kémiai sajátosságait, illetve legfontosabb jelenségeit. Tudjanak magyarázó ábrát készíteni a tengervíz mozgásaival, a tenger- és a folyóvíz felszínformáló tevékenységével kapcsolatban. Legyenek képesek bemutatni a vízburokban lejátszódó folyamatok összefüggéseit, kapcsolatát más geoszférák jelenségeivel. Legyenek képesek a témához kapcsolódó tematikus térképek elemzésére, azok alapján törvényszerűségek, összefüggések megfogalmazására. Tudjanak egyszerű számítási feladatokat elvégezni, az eredményeket értelmezni.

Ismerjék fel képeken és tudják jellemezni a vízburok jelenségeit. Tudjanak példát mondani a vízgazdálkodás feladataira, eszközeire, a vízburok gazdasági hasznosításának lehetőségeire. Ismerjék fel képeken, filmekben, illetve lehetőség szerint a terepen a víz által létrehozott felszínformákat. Tudják példák alapján bemutatni a vízburkot veszélyeztető folyamatokat, és mérséklésük lehetőségeit. Tudjanak a témához kapcsolódó kontúrtérképes feladatokat megoldani.

5. A földrajzi övezetesség	Javasolt óraszám: 9
-----------------------------------	----------------------------

Cél

A tanulók ismerjék meg az éghajlati és a természetföldrajzi övezetesség kialakulásának okait, és a kialakító tényezők közötti összefüggéseket. Legyenek tisztában a természetföldrajzi övezetesség kialakulásában megfigyelhető ok-okozati kapcsolatokkal. Értsék meg a természetföldrajzi övezetesség rendszerként való működését. Lássák be, hogy az egyes elemekben bekövetkező változások az egész bolygónkra kiterjedő földrajzi övezetesség rendszerének megbomlásához vezethetnek, amely akár az emberiség létét is veszélyeztetheti.

Tanítási óra	Kulcsfogalmak
54. Az éghajlati és földrajzi övezetesség kialakulása	Alapfogalmak: szoláris övezet, valós éghajlati övezet, függőleges övezetesség, földrajzi övezetesség, övezet, öv, vidék, terület
	Szemponatok, összefüggések: - a szoláris és a valós éghajlati övezetek közti különbség

	<ul style="list-style-type: none"> - a földrajzi övezetek fő jellemzői - a földrajzi övezetesség
55-56. A forró övezet	<p>Alapfogalmak: egyenlítői öv, átmeneti öv, monszunvidék, térítői öv, esőerdő, nedves szavanna, száraz szavanna, tüskés szavanna, talajerózió, mállás, aprózódás, dzsungel, hagyományos gazdálkodás, erdőirtás, szikesedés</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a forró övezet övei, a tagolás alapja - az egyenlítői öv jellemzése (hőmérséklet, csapadék, talaj, vízjárás, felszínformálás, élővilág, gazdálkodás, környezetvédelem) - az átmeneti öv jellemzése - a térítői öv jellemzése - trópusi monszun terület jellemzése
57. A mérsékelt övezet I.	<p>Alapfogalmak: négy évszak, nyugati szelek, meleg mérsékelt öv, valódi mérsékelt öv, hideg mérsékelt öv, mediterrán terület, szubtrópusi monszunterület, keménylombú erdő, terra rossa, babérlombú erdő</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a mérsékelt övezet övei, a tagolás alapja - a mediterrán terület jellemzése - a szubtrópusi monszun terület jellemzése
58. A mérsékelt övezet II.	<p>Alapfogalmak: óceáni terület, mérsékelt szárazföldi terület, szárazföldi terület, sztyepp, szélsőségesen szárazföldi terület, hideg mérsékelt öv, tajga, podzol</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a valódi mérsékelt öv éghajlati területei, a tagolás alapja - az óceáni, a mérsékelt szárazföldi, a szárazföldi és a szélsőségesen szárazföldi területek jellemzése - a hideg mérsékelt öv jellemzése
59. A mérsékelt övezet környezeti problémái. A mérsékelt övezetet veszélyeztető környezeti problémákkal kapcsolatos feladatok megoldása csoportmunkában	
60. A hideg övezet és a függőleges övezetesség	<p>Alapfogalmak: hideg övezet, sarkkörü öv, sarkvidéki öv, tundra, fagy okozta aprózódás, örök fagy, jégtakaró, függőleges övezetesség</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a hideg övezet tagolódása - a sarkkörü öv jellemzése - a sarkvidéki öv jellemzése - a függőleges övezetesség földrajzi elhelyezkedése, jellemzői
61. Összefoglalás, rendszerezés	
62. Ellenőrzés	

Tevékenységek

Magyarázó ábra készítése a szoláris éghajlati övezetesség kialakulásáról, a módosító tényezők hatásáról, a valódi éghajlati övezetesség kialakulásának törvényszerűségeiről. Fogalomkártyák készítése és rendszerezése. Éghajlati térképek, éghajlati diagramok elemzése. Éghajlati diagramok készítése adatok alapján. Egyszerű számítási feladatok megoldása.

Információgyűjtés és kiselőadás az egyes éghajlati területek/vidékek jellemzőiről, az egyes öveket/területeket veszélyeztető környezeti problémákról, a gazdálkodás és az életmód összefüggéseiről. Tabló, kiállítás készítése az egyes övek, területek/vidékek jellemzőinek bemutatására.

Követelmények

A tanulók tudják jellemezni és összehasonlítani a földrajzi övezetesség egyes elemeinek (öv, terület/vidék) sajátosságait. Tudjanak éghajlati tematikus térképeken, éghajlati diagramokon közölt adatokat leolvasni és azokat értelmezni. Adatok alapján tudjanak éghajlati diagramot készíteni. Legyenek képesek felismerni éghajlati diagramokat. Legyenek képesek egyes éghajlatok, éghajlati területek jellemzésére és elhelyezésére az övezetesség rendszerében. Fogalmazzák meg az övezetesség rendszerében megnyilvánuló alapvető összefüggéseket.

6. Bevezetés az általános társadalomföldrajzba

Javasolt óraszám: 10

Cél

A tanulók ismerjék meg a demográfiai folyamatok időbeli és térbeli változásait. Értsék meg a népességrobbanáshoz vezető okokat, és lássák annak globális következményeit. Ismerjék meg a településtípusok jellemzőit, területi elhelyezkedésük, fejlődésük sajátosságait. Ismerjék fel az urbanizálódás eltérő vonásait bolygónk különböző térségeiben, illetve ennek kapcsolatát a társadalmi-gazdasági fejlettséggel. Értsék meg, hogy a fejlődő világ demográfiai és urbanizációs problémái mára már globális méretűvé váltak, és megoldásukhoz nemzetközi összefogásra van szükség.

Tanítási óra	Kulcsfogalmak
63. Természet és társadalom: a kapcsolat történelmi alakulása	Alapfogalmak: földrajzi környezet, a földrajzi környezetre gyakorolt emberi hatás szakaszai Szempontok, összefüggések: - a környezet és az ember kölcsönös egymásra hatása a történelem folyamán
64. A világnépesség növekedése	Alapfogalmak: nagyrosszok, növénytermesztés, gyűjtögető-vadászó életmód, ipari forradalom, gyors népességgyarapodás, demográfia Szempontok, összefüggések: - a nagyrosszok biológiai jellemzői - a mezőgazdaság elterjedése által okozott változások - a világnépesség növekedésének fordulópontjai - a népességnövekedésben megfigyelhető tendenciák várható következményei -

65. A népességnövekedés tényezői és következményei	Alapfogalmak: demográfiai átalakulás szakaszai, népességrobbanás, vándorlás, vendégmunkás, ingázás
	Szemponatok, összefüggések: - a demográfiai átmenet szakaszainak jellemzői - a népességmozgások típusai, jellemző előfordulásaik
66. A népesség összetétele, eloszlása és sűrűsége	Alapfogalmak: korfa, várható átlagos élettartam, népsűrűség, népességkoncentrációk, lakatlan és gyéren benépesített területek
	Szemponatok, összefüggések: - a korfa fogalma, típusai - a várható élettartamot befolyásoló tényezők - a nagy népességkoncentrációk - a gyéren lakott és lakatlan területek földrajzi elhelyezkedése
67. Együtt egy országban	Alapfogalmak: nemzet, nemzetiség, etnikum, nyelvcsalád, világvallás
	Szemponatok, összefüggések: - a nemzet, nemzetiség, etnikum fogalom tisztázása - a legtöbb ember által beszélt nyelv - a legtöbb hívőt tömörítő vallások - a vallás szerepe a mindennapi életben
68. Átalakuló falusi települések	Alapfogalmak: település, foglalkozási szerkezet, szórványtelepülés, tanya, farm, falu, aprófalu, kisfalu, nagyfalu, óriásfalu
	Szemponatok, összefüggések: - a település definiálása - a települések csoportosítása - szórványtelepülések típusai, jellemző előfordulásuk
69. Gyorsan növekvő városok	Alapfogalmak: városodás, városiasodás, ellenvárosodás, elővárosodás, agglomeráció, alvóváros, bolygóváros, városszerkezet, mamutváros, technopolisz
	Szemponatok, összefüggések: - a városok típusai - a városodás és a városiasodás közti különbség bemutatása - az agglomerációk általános szerkezete - a nagyvárosok általános szerkezete - az ipari fejlődéssel kialakuló új várostípus a technopolisz
70. A települések térben és időben Tanulói projektfeladat: a települések átalakuló szerepkörének bemutatás.	
71. Összefoglalás, rendszerezés	
72. Ellenőrzés	

Tevékenységek

A témához kapcsolódó tematikus térképek elemzése. Korfák összehasonlító elemzése, következtetések levonása az adatok alapján. Egyszerű számítási feladatok megoldása, az eredmények értelmezése. Adatok, adatsorok, leírások összevetése, értelmezése, következtetések levonása, törvényszerűségek megfogalmazása. Grafikonok, diagramok, az összefüggéseket bemutató ágrajzok készítése. Városszerkezeti modellek összehasonlítása. A természetföldrajzi adottságok és a településhálózat, valamint az építkezési szokások kapcsolatának bemutatása példák alapján.

Információgyűjtés és kiselőadás a témához kapcsolódó aktuális eseményekről, folyamatokról.

Követelmények

A tanulók ismerjék a legfontosabb demográfiai mutatókat. Tudjanak egyszerű számítási feladatokat megoldani. Tudjanak magyarázatot adni a népesség területi eloszlásában megnyilvánuló különbségekre. Tudjanak adatokat szemléletes módon ábrázolni, legyenek képesek korfák, diagramok, adatsorok, tematikus térképek összehasonlító elemzésére, összefüggések, törvényszerűségek megfogalmazására. Ismerjék az egyes településtípusok sajátosságait, a városok szerkezetének jellemzőit. Tudjanak értelmezni településföldrajzi sajátosságokat bemutató leírásokat, modelleket, térképvázlatokat.

2.1 Továbbhaladás feltételei

Képes a térképen közölt információk leolvasására és értelmezésére. Felsimeri a Naprendszer felépítésében, a bolygók mozgásában megnyilvánuló törvényszerűségeket. Tud tájékozódni a földtörténeti időben, ismeri a kontinenseket felépítő nagyszerkezeti egységek kialakulásának időbeli rendjét, földrajzi elhelyezkedését. Képes megadott szempontok alapján bemutatni az egyes geoszférák sajátosságait, jellemző folyamatait és azok összefüggéseit. Belátja, hogy az egyes geoszférákat ért környezeti károk hatása más szférákra is kiterjedhet. Képes a földrajzi övezetesség kialakulásában megnyilvánuló összefüggések és törvényszerűségek bemutatására.

Képes természetföldrajzi megfigyelések elvégzésére, a tapasztalatok rögzítésére és összegzésére. Képes különböző nyomtatott és elektronikus információhordozókból a témához kapcsolódó információk gyűjtésére és feldolgozására, az információk összegzésére, a lényeges elemek kiemelésére. Képes véleményét a földrajzi gondolkodásnak megfelelően megfogalmazni. Tudja alkalmazni ismereteit földrajzi tartalmú problémák megoldása során. Alkalmazza a kommunikációs, a kooperatív, a matematikai és a logikai-gondolkodási képességeit, pl. az adatok értelmezése, a problémák felismerése és megoldása, az általános törvényszerűségek felismerése és az ítéletalkotás során. Képes társakkal való együttműködésre a földrajzi-környezeti tartalmú feladatok megoldásakor. Képes információszerezésre a speciális információhordozókból (szak- és ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, statisztikai kiadványok, lexikonok, kiállítások, filmek). Alkalmazza a digitális kompetenciákat a földrajzi tartalmú információk megszerzésében és feldolgozásában.

El tudja helyezni a témakörhöz kapcsolódó topográfiai fogalmakat különböző méretarányú és tartalmú térképeken. Tudja megfogalmazni tényleges és viszonylagos földrajzi fekvésüket. Felismeri az egyes topográfiai fogalmakat a különböző térképvázlatokon, ismeri a tananyagban meghatározott hozzájuk kapcsolódó tartalmakat.

3. 10. évfolyam (2 óra)

A témakörök feldolgozása

1. A világgazdaság a 21. század elején	Javasolt óraszám: 9
---	----------------------------

Cél

A tanulók ismerjék meg az államok átalakuló szerepét napjaink világgazdaságában. A gazdasági szerkezet fokozatos átalakulását, az egyes ágazatok, tevékenységek szerepének, jelentőségének átértékelődését, lássák meg a változás háttérében fellelhető tényezőket. Vegyék észre a folyamatokban megnyilvánuló területi különbségeket, a változások kapcsolatát a gazdaság fejlettségével. Ismerjék fel a globalizálódás mozgatórugóit, a folyamat ellentmondásait.

Tanítási óra	Tartalom
1. A világgazdaság építőkövei, az államok	<p>Alapfogalmak: állam, nemzetgazdaság, költségvetési hiány (deficit), eladósodás, világgazdaság, gazdasági fejlettség, bruttó nemzeti termék (GDP), bruttó nemzeti jövedelem (GNI), árfolyam, vásárlóerő-paritás, alacsony, közepes és magas jövedelmű országok, fejlődő országok, társadalmi egyenlőtlenség, szociális háló, életszínvonal, életminőség, HDI</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none">- Nemzetgazdaság és világgazdaság,- Az állam szerepe a piacgazdaságban,- GDP, GNI mint a gazdasági fejlettség mércéje,- HDI és az életminőség.
2. A gazdasági és foglalkozási szerkezet	<p>Alapfogalmak: társadalmi és földrajzi munkamegosztás, gazdasági és foglalkozási szerkezet, primer, szekunder, terciér és kvaterner szektor, posztindusztriális társadalom, infrastruktúra, extenzív és intenzív gazdasági fejlődés, termelékenység, foglalkozási átrétegződés, aktív kereső, munkanélküliség, kutatás-fejlesztés (K+F), humán erőforrás, versenyképesség</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none">- A gazdasági szerkezet és a gazdasági fejlettség kapcsolata,- A gazdasági szektorok jellemzői szerepük változása,- A terciér szektor jelentőségének növekedése.
3. Nyertesek és vesztesek a világgazdaságban	<p>Alapfogalmak: piac, cserekereskedelem, barter, kereslet, kínálat, világgazdasági pólus, szakosodás, centrum térség, Triád, periféria, félperiféria, tradicionális gazdaság, duális gazdaságszerkezet, világgazdasági erőter, szolgáltatás-kereskedelem, külkereskedelmi áruszerkezet, működőtőke, cserearány, világgazdasági korszakváltás, kamat, infláció, rögzített és változó kamatozású hitel, adósságszolgálat, hitelképesség, adósságspirál, adósságcsapda, átütmezés</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none">- A világkereskedelem kialakulása,

	<ul style="list-style-type: none"> - A világgazdasági pólusok és erőterek kialakulása, - Hitelválság, eladósodás.
4. A multik és a globalizáció	<p>Alapfogalmak: transznacionális vállalat (TNC), leányvállalat, intrafirm kereskedelem, fúzió, kartell, vertikális termelési integráció, komplex integráció, kiszervezés, világtermék, globalizáció, liberalizáció, szubvenció, Világkereskedelmi Szervezet (WTO), nemzetközi verseny</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A transznacionális vállalatok tevékenységének szerveződése, - A TNC-k és a globalizáció, - A globalizáció hatásai.
5. Mindennapi pénzügyeink - a pénzről másképp	<p>Alapfogalmak: árupénz, bankjegy, pénzérme, készpénz, bankszámlapénz, pénzügyi szolgáltatás, kamat, valuta, deviza, konvertibilis valuta, valutaárfolyam, infláció értékpapír, állampapír, kötvény, részvény</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A pénz funkciója és formái, - Az infláció és az azt gerjesztő folyamatok, - Az értékpapír szerepe, működése.
6. A pénz mozgatja a világot?	<p>Alapfogalmak: tőke, profit, működőtőke, pénztőke „barna mezős” beruházás, zöld mezős” fejlesztés, nemzetközi hitelezés, értékpapír-kereskedelem, devizakereskedelem, spekulációs ügylet, monetáris világgazdaság, tőzsde árutőzsde, értéktőzsde, bróker, tőzsdeindex, Dow Jones-index, BUX-index, Nemzetközi Valutaalap (IMF), Világbank (IBRD)</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A pénz és a tőke közti különbség, - A működőtőke és a pénztőke eltérő működés, - A monetáris világgazdaság sajátosságai, - A tőzsde működése, - A világ legfontosabb pénzügyi szervezetei.
7. Gyakorló feladatok megoldása.	
8. Az ismeretek rendszerezése. Összefoglalás.	
9. Ellenőrzés	

Tevékenységek

Tematikus térképek elemzése, az adatok leolvasása, értelmezése, összevetése, törvényszerűségek, területi jellemzők megfogalmazása. Egyszerű tematikus térkép készítése adatok alapján.

Statisztikai adatok értelmezése, összevetése, törvényszerűségek, jellemzők folyamatok megfogalmazása. Az adatok ábrázolása különböző diagramokon. Egyszerű számítási feladatok megoldása.

Aktuális adatok, információk gyűjtése különböző nyomtatott és elektronikus forrásokból, az információk értelmezése. Újságfigyelő – a tanórához kapcsolódó aktuális cikkek rövid, összefoglaló ismertetése. Az adott témához kapcsolódó tanulói kiselőadás önállóan gyűjtött információk alapján.

Követelmények

A tanulók mutassák be az egyes ágazatok szerepét és azok jelentőségének változását. Bizonyítsák a gazdasági szerkezet átalakulásának kapcsolatát a társadalmi-gazdasági fejlődéssel, illetve fejlettséggel. Példák alapján mutassák be az infrastruktúra és a termelés, illetve a szolgáltatások színvonala közötti kapcsolatot. Ismerjék a globális világgazdaság kialakulásához vezető lépéseket. Legyenek képesek adatsorok, valamint szövegekben, tematikus térképeken közölt információk értelmezésére, azok alapján egyszerű összefüggések felismerésére és megfogalmazására. Ismerjék és tudják alkalmazni a megismert közgazdasági pénzügyi fogalmakat. Tudjanak egyszerű számítási feladatokat (pl. átlagszámítás, százalékos változás) megoldani, és legyenek képesek az eredmények helyes értelmezésére.

2. Európa regionális földrajza

Javasolt óraszám: 25

Cél

A tanulók megismerjék kontinensünk társadalmi-gazdasági sajátosságait, a fejlődést befolyásoló tényezők szerepét, illetve azok változását. Megismerjék és megértésük az integrációs folyamatok szükségességét és jellemzőit. Megértésük az eltérő társadalmi-gazdasági fejlettség kialakulásának természeti, társadalmi és történelmi okait.

Előzetes ismeretek

- Kontinensek földrajza
- Népeség- és településföldrajz
- A világgazdaság a 21. század elején

Tanítási óra	Tartalom
10. A Római Szerződéstől az Európai Unióig	Alapfogalmak: integráció, Római Szerződés, szabadkereskedelmi övezet, Európai Gazdasági Közösség, vámunió, vendégmunkás, gazdasági és pénzügyi unió, politikai unió, euró, euró-zóna, Európai Bizottság, Európai Parlament, Schengeni Egyezmény Szempontok, összefüggések: - Az Európai Unió kialakulásának okai, - Az integráció lépései
11. Együtt egymásért – az EU közös gazdaságpolitikai céljai	Alapfogalmak: „kék banán”, kikötőváros, peremvidék, strukturális és kohéziós alapok, fejlesztési terv, hagyományos iparvidék, belterjes árutermelő mezőgazdaság, családi gazdaság, parasztgazdaság, mezőgazdasági politika, protekcionizmus, övezetes elrendeződés, feudális eredetű nagybirtok, latifundium, havasi pásztorkodás, vidékfejlesztés, Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA), társulási egyezmény, partnerségi egyezmény, NATO Szempontok, összefüggések: - Regionális politika - a fejlettségbeli különbségek mérséklése,

	<ul style="list-style-type: none"> - Mezőgazdasági politika - Az EU és a társult államok.
12. A Benelux-államok	<p>Alapfogalmak: nemzetközi munkamegosztás, Benelux gazdasági unió, agglomeráció, belterjes (intenzív) mezőgazdaság, állattenyésztés, tejtermékek, sertés- és baromfitenyésztés, zöldség- és virágkertészet, területi és kulturális önkormányzat (autonómia), elektronika, kőolaj-finomítás</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Eltérő adottságok – eltérő fejlődés - kétarcú Belgium: Flandria és Vallónia
13. Franciaország	<p>Alapfogalmak: gyarmatbirodalom, mezőgazdaság, tejipar, baromfi- és sertés-tenyésztés, búza-, cukorrépa-, kukorica- és napraforgó-termesztés, borászat, óceáni hatás, mediterrán éghajlat, idegenforgalom, atomipar, autógyártás, repülőgépgyártás, úrkutatás, területi átrendeződés, nagysebességű vasút</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mezőgazdasági szerep - Decentralizálás
14. Nagy-Britannia	<p>Alapfogalmak: gyarmatbirodalom, a világ ipari műhelye, megmerevedett gazdasági szerkezet, „zöld Anglia”, „sárga Anglia”, szénbányászat, vaskohászat, textilipar, szerkezetváltás, értéktőzsde, világváros (globális város)</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gyarmatbirodalom – világhatalom - Az ipari forradalom kiindulópontja - Nagy-Britannia iparvidékei: múlt, jelen, jövő.
15. Spanyolország	<p>Alapfogalmak: nemzeti kisebbségek, tartományi önkormányzat, óceáni éghajlat, kontinentális éghajlat, mediterrán éghajlat, szántóföldi kultúrák, latifundium, halászat, olívaolaj, borászat, öntözéses kertgazdálkodás, zöldség- és gyümölcsstermesztés, vaskohászat, gépkocsigyártás, szolgáltatások,</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mediterrán tengerpart – idegenforgalom - Uniós tagság - felzárkózás
16. Olaszország	<p>Alapfogalmak: földrengésveszély, mediterrán éghajlat, idegenforgalom, területi fejlettségi különbség, kis- és középvállalatok, Torino – Milánó –Genova háromszög</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Idegenforgalmi adottságok

	- Eltérő fejlődés - Észak-Dél ellentét
17. Észak-Európa I.	Alapfogalmak: közös kulturális örökség, történelmi összefonódás, gazdasági és politikai együttműködés, termelési szakosodás, élelmiszeripar, szövetkezeti mozgalom, fenyőerdő, vegyes és lombos erdő, cellulóz- és papíripar, fafeldolgozás, bútorigar
	Szemponatok, összefüggések: - Közös és eltérő kultúra, történelem - A természeti adottságok kiaknázása
18. Észak-Európa II.	Alapfogalmak: tengerhajózás, halászat, halfeldolgozás, szénhidrogén-bányászat, vízenergia, geotermikus energia, szélfarm, vasérc, alumíniumkohászat, színesfémkohászat, acélgyártás, nagyarányú tőke kivitel, kutató-fejlesztő tevékenység, jóléti társadalom
	Szemponatok, összefüggések: - A tenger mint erőforrás - Energiabőség – energiaigényes iparágak - K+F – fejlett technológiai
19. Németország I.	Alapfogalmak: NSZK, NDK, újraegyesítés, gazdasági nagyhatalom, területi fejlettségi különbség, tranzitút vonal
	Szemponatok, összefüggések: - Újraegyesítés - K-Ny probléma - változatos adottságok – fejlett tőkés mezőgazdaság
20. Németország II.	Alapfogalmak: Ruhr-vidék, feketeköszén, kohászat, nehézipar, szerkezeti válság, kutatás-fejlesztés, autóipar, vegyipar, környezeti válság, környezetvédelmi ipar
	Szemponatok, összefüggések: - Ruhr-vidék - átalakult hagyományos iparvidék - Eltérő adottságok, fejlődés – eltérő fejlettség
21. Ausztria és Svájc	Alapfogalmak: vízenergia, semlegesség, termelékeny ipar, minőségi termék, állattenyésztés, rét- és legelőgazdálkodás, idegenforgalom, tranzitforgalom
	Szemponatok, összefüggések: - Az Alpok szerepe a gazdasági élet alakulásában - Közlekedésgéográfiai helyzet - Semlegesség és fejlődés
22. Kelet-Közép-Európa és Délkelet-Európa	Alapfogalmak: szocializmus, állami tervgazdálkodás, KGST, eladósodás, rendszerváltás, privatizációs folyamat, reprivatizáció, kártalanítás, vagyonjegy, munkanélküliség, piacváltás, külföldi befektetés

	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Történelem – társadalmi-gazdasági fejlődés - A piacgazdaságba való átmenet folyamata, következményei
23. Lengyelország	<p>Alapfogalmak: nagyarányú határváltozások, területi különbségek, szénbányászat, kohászat, gépipar, kisgazdaságok</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Energiabőség – hagyományos ipar - A mezőgazdaság sajátos fejlődési útja
24. Csehország és Szlovákia	<p>Alapfogalmak: Csehszlovákia, barnaszén-készlet, energiagazdaság, kohászat, nehézgépgyártás, autógyártás, hagyományos iparágak, idegenforgalom</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Közös múlt – önálló jelen és jövő - Csehország: Hagyományokra épülő gazdasági fejlődés - Szlovákia: Az iparosodás új útjai
25. Románia	<p>Alapfogalmak: nemzetiségek, tervgazdálkodás, vegyipar, anyag- és energiaigényes iparág, gépipar, napraforgó-termesztés, kukoricatermesztés, idegenforgalom</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A szocializmus sajátos vonásai - Nemzetiségek – határon átnyúló kapcsolatok - Energia- és nyersanyagforrások
26. Jugoszlávia felbomlása	<p>Alapfogalmak: éghajlatválasztó hegység, mediterrán éghajlat, szövetségi állami berendezkedés, gazdasági fejlettségi különbség, vendégmunkás-kibocsátás, idegenforgalom</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vallási és kulturális sokszínűség - ellentétek - Eltérő társadalmi-gazdasági fejlettség - felbomlás
27. Szlovénia, Horvátország, Szerbia	<p>Alapfogalmak: uniós tagság, csatlakozási törekvés, fejlettségi különbség</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kapcsolódás, illetve kapcsolat az Európai Unióval. - Idegenforgalom vezérelte gazdaság - Nemzetiségi problémák
28. Görögország és Bulgária	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Szerepük, helyük az Európai Unióban - Fejlődésük sajátos vonásai
29. Ukrajna	<p>Alapfogalmak: Szovjetunió, Független Államok Közössége (FÁK), kollektivizálás,</p>

	pártállami diktatúra, vaskohászat, hadiipar, tranzitország
	Szemponatok, összefüggések: - Önállóság – orosz befolyás - Hagyományos ipar és mezőgazdaság
30. Oroszország I.	Alapfogalmak: pártállami diktatúra, kollektivizálás, kolhoz, Független Államok Közössége, föderatív állami berendezkedés
	Szemponatok, összefüggések: - Átalakuló nagyhatalom - Átmenet a piacgazdaságba
31. Oroszország II.	Alapfogalmak: övezetesség, transzszibériai vasút, energia, nyersanyag, iparvidék
	Szemponatok, összefüggések: - Szénhidrogénkincs – Európa ellátója - Energiára és nyersanyagra épülő ipar - Övezetes mezőgazdaság
32. Összefoglalás, rendszerezés	
33. Összefoglalás, rendszerezés	
34. Ellenőrzés	

Tevékenységek

Tematikus térképek elemzése, az adatok leolvasása, értelmezése, összevetése, törvényszerűségek, területi jellemzők megfogalmazása. Egyszerű tematikus térkép készítése adatok alapján. Hírek elemzése, értelmezése.

Statisztikai adatok értelmezése, összevetése, törvényszerűségek, jellemzők folyamatok megfogalmazása. Az adatok ábrázolása különböző diagramokon. Egyszerű számítási feladatok megoldása. Topográfiai feladatok megoldása.

Információgyűjtés az európai székhelyű transznacionális vállalatok tevékenységéről, az Európai Unió működéséhez kapcsolódó aktuális témákról, egy-egy térségről vagy jellemző gazdasági tevékenységről.

Országbemutató – projektfeladat megoldása. Egy adott témához kapcsolódó tanulói kiselőadás önállóan gyűjtött információk alapján.

Követelmények

Legyenek képesek adatsorok, valamint szövegekben, tematikus térképeken közölt információk értelmezésére, azok alapján egyszerű összefüggések felismerésére és megfogalmazására. Ismerjék az egyes országok szerepét Európa gazdasági és kulturális életében, tudjanak megfogalmazni egyedi és közös jellemzőket. Tudják ismereteiket alkalmazni az egyes országokkal kapcsolatos hírek, események értelmezésében.

3. Hazánk földrajza

Javasolt óraszám: 12

Cél

A tanulók ismerjék meg Magyarország társadalmi-gazdasági jellemzőit és azok legfontosabb változásait. Ismerjék meg a rendszerváltozás társadalmi-gazdasági hatásait, következményeit. Legyenek tisztában a népesség számának, összetételének, területi elhelyezkedésének időbeli és térbeli átalakulásával. Lássák a gazdasági ágazatok között kialakult sokrétű kapcsolatot, a területi munkamegosztásban megfigyelhető összefüggéseket. Értsék meg az eltérő a területi fejlettségi különbségek kialakulásának okait. Ismerjék meg a jelenlegi társadalmi-gazdasági folyamatokat

alakító földrajzi-környezeti tényezőket és azok összefüggését. Reálisan tudják értékelni hazánk földrajzi adottságait, értékeit valamint társadalmi-gazdasági fejlődésének eredményeit. Tudják hazánkat elhelyezni az Európai Unió, Európa és a világ társadalmi-gazdasági folyamataiban. A hazai természeti, társadalmi, kulturális és tudományos értékek megismertetésével a földrajz tantárgy járuljon hozzá a hazához, a szűkebb és tágabb környezetünkhöz való kötődés megerősítéséhez.

Előzetes ismeretek

- Magyarország természeti földrajza
- Magyarország társadalmi-gazdasági földrajza
- Népeség-és településföldrajz
- Világgazdaság a 21. század elején
- Állampolgári ismeretek
- Európa és Magyarország történelme
- Hon- és népismeretben tanultak

Tanítási óra	Tartalom
35. Magyarország természeti és társadalmi erőforrásai	<p>Alapfogalmak: átmenő forgalom, fővárosközpontú út- és vasúthálózat, nemzetközi idegenforgalom, természeti erőforrás, barna erdőtalaj, mezőségi talaj, mérsékelt kontinentális éghajlat, szénhidrogének, kőszén- és lignit-előfordulás, nemzetiség, természetes fogyás, születéskor várható élettartam, aprófalú, tanyavilág</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Földrajzi helyzet - tranzitszerep - Természeti adottságok értékelése - A népesedési folyamatok társadalmi-gazdasági hatása
36. A gazdasági átalakulás két évtizede	<p>Alapfogalmak: közepes gazdasági fejlettség, politikai rendszerváltozás, külföldi működőtőke befektetés, privatizáció, magánvállalkozás, beruházás, piaci verseny, munkanélküliség, ipari szerkezetváltás, szolgáltatás, infrastruktúra, területi fejlettségi különbség, külkereskedelem</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gazdasági fejlődésünket befolyásoló események a 20. században, - A rendszerváltozás társadalmi-gazdasági hatásai - Változások a külgazdasági kapcsolatokban
37. Közép-Magyarország és Budapest	<p>Alapfogalmak: régió, agglomerációs gyűrű, „ipar utáni” (posztindusztriális) korszak, szolgáltatás, kvaterner szektor, tőzsde, ingázás, városközpont (city), belső lakóhelyöv, külső munkahelyöv, külső lakóhelyöv, környezeti problémák, városi hulladék, idegenforgalom,</p>

	világörökség, M0-ás autópálya-gyűrű
	Szemponatok, összefüggések: <ul style="list-style-type: none"> - Budapest szerepe Közép-Magyarország és az ország életében, - A városfejlődés ellentmondásai - Az agglomeráció és a főváros kapcsolata
38. Nyugat-Dunántúl	Alapfogalmak: erdősültség, állattenyésztés, élelmiszeripar, idegenforgalom, gépipar, autóipar, külföldi működőtőke
	Szemponatok, összefüggések: <ul style="list-style-type: none"> - A földrajzi helyzet átértékelődése - A tökevonzó-képesség okai - Az autóipar fejlesztő hatása
39-40. Közép- és Dél-Dunántúl	Alapfogalmak: gyümölcs- és szőlőkultúra, borászat, kukoricatermesztés, napraforgó-termesztés, bauxit, mangánérc, kőszén, idegenforgalom, gépkocsigyártás, elektronika, ipari park, élelmiszeripar, aprófalvak, urbanizációs tengely, katolikus egyházi központ, dombvidék
	Szemponatok, összefüggések: <ul style="list-style-type: none"> - Átalakuló iparvidék – modern ipari park - Változatos dombsági tájak - Az idegenforgalom adottságai
41. Észak-Magyarország	Alapfogalmak: történelmi borvidék, vásárvo-nal, szénbányászat, lignitbányászat, nehéz-ipar, vegyipar, válságterület
	Szemponatok, összefüggések: <ul style="list-style-type: none"> - Egy hagyományos iparvidék válsága és fellendülése - A természeti adottságok hasznosításának lehetőségei.
42-43. Régiók az Alföldön	Alapfogalmak: kukorica-és búzatermesztés, napraforgó-termesztés, zöldség- és gyümölcs-termesztés, állattenyésztés, élelmiszeripar, vöröshagyma, fűszerpaprika, belvízveszély, rétegvíz, kőolaj- és földgázbányászat, tanya, bokortanya, óriásfal, mezőváros
	Szemponatok, összefüggések: <ul style="list-style-type: none"> - Az alföldi régiók hasonló és egyedi adottságai - Mezőgazdasági térségből iparosodó térségek
44. Hol élünk, hogyan élünk?	Projekt feladat lakóhelyünk földrajzi jellemzőinek bemutatására
45. Összefoglalás, rendszerezés	
46. Ellenőrzés	

Tevékenységek

Hazánk népesedési folyamatát bemutató adatsorok, grafikonok elemzése, általános törvényszerűségek, egyszerű következtetések levonása. A gazdasági élet területi és szerkezeti átalakulását bemutató térképek, adatok, grafikonok elemzése, a folyamatok jellemzőinek megfogalmazása. Egyszerű számítási feladatok megoldása (pl. népsűrűség, népesedési mutatók). Statisztikai adatok alapján tematikus térképek, diagramok készítése.

Tipikus tájak, városok, településformák, gazdasági tevékenységek, kulturális és természeti értékek felismerése képek alapján. Topográfiai feladatok megoldása.

Önálló információszerezés különböző információhordozókból hazánk társadalmi-gazdasági életének aktuális folyamatairól. Tanulói kiselőadás a tananyaghoz kapcsolódóan aktuális társadalmi-gazdasági folyamatokról. Információgyűjtés hazánk Európai Unióban elfoglalt helyéről, szerepéről: integrációról szóló aktuális hírek, információk.

Önálló, illetve csoportmunkában történő információgyűjtés hazánk idegenforgalmával kapcsolatban. Turistaprogram összeállítása hazánk nevezetességeinek, természeti értékeinek bemutatására.

Terméklista összeállítása hazánk legfontosabb kiviteli termékeiből. Termékbemutató a lakóhelyen, illetve közvetlen környékén előállított legfontosabb termékekből.

A tananyaghoz kapcsolódó jelentős üzem, illetve szolgáltató intézmény látogatása, a tapasztalatok rövid írásos összefoglalása megadott szempontok alapján. Tanórai beszélgetés meghívott szakemberrel pl. az idegenforgalom, a töké kivitel, a munkahelyteremtés lehetőségeiről.

Követelmények

A tanulók tudják bemutatni a rendszerváltozás hatását hazánk társadalmi-gazdasági életében. Konkrét példák alapján mutassák be hazánk szerepét az Európai Unió gazdaságában és a nemzetközi munkamegosztásban. Ismerjék a gazdaságunkat meghatározó természeti és társadalmi-gazdasági adottságinkat, azok szerepét, jelentőségének változását. Tudjanak megoldani kontúrtérképes feladatokat, ismerjék a topográfiai fogalmakhoz kapcsolódó tartalmakat.

Legyenek képesek a témákhoz kapcsolódó tematikus térképekről információk leolvasására, ezek alapján jellemzők, összefüggések megfogalmazására. Legyenek képesek adatok, információk gyűjtésére nyomtatott és elektronikus információhordozókból, az információk, adatok rendszerezésére, értelmezésére. Tudjanak egyszerű számítási feladatokat megoldani, az eredményeket értelmezni. Legyenek képesek adatok, adatsorok grafikus ábrázolására, illetve egyszerű tematikus térkép készítésére.

Ismerjék az egyes régiók, illetve az azokhoz tartozó nagytájak természeti, és társadalmi-gazdasági jellemzőit, környezeti értékeit.

4. Távoli országok földrajza

Javasolt óraszám: 21

Cél

A tanulók ismerjék Földünk legjelentősebb országainak (centrum térségeinek), lefejlettebb gazdasági integrációinak szerepét a világgazdaságban. Ismerjék meg a fejlődő világ társadalmi-gazdasági problémáit, a leszakadás veszélyeit és a felzárkózás nehézségeit illetve lehetőségeit. Vegyék észre a természeti és a társadalmi-gazdasági adottságok, illetve azok változásának hatását az egyes országok világgazdasági szerepének alakulásában.

Előzetes ismeretek

- Kontinensek földrajza
- Néesség- és településföldrajz
- Világgazdaság a 21. század elején
- A történelem tantárgyban az egyes térségek, országok történelméről tanultak

Tanítási óra	Tartalom
47. Törökország	Alapfogalmak: vendégmunkás, vámunió, demokrácia, iszlám, mediterrán klíma, török Riviéra Szempontok, összefüggések: - Két kontinens határán - Uniós csatlakozási törekvések
48. Izrael	Alapfogalmak: cionista mozgalom, csepegtető öntözés, belterjes gazdálkodás, mezőgazdasági szövetkezetek, jaffanarancs, gyémántcsiszolás, kutatás és fejlesztés, high-tech iparágak, zarándokhely Szempontok, összefüggések: - Történelmi múlt - Izrael kialakulása, területi változások - Mostoha természeti adottságok
49. A Közel-Kelet arab országai	Alapfogalmak: mediterrán gazdálkodás, oázisgazdálkodás, nomád pásztorkodás, szikisedés, OPEC, vendégmunkás, iszlám Szempontok, összefüggések: - Közös vallás és kultúra - Szénhidrogén-kitermelés és gazdasági fejlődés - Eltérő adottságok, eltérő fejlődési utak
50. Észak-Afrika	Alapfogalmak: félnomád pásztorkodás, mediterrán gazdálkodás, öntözéses földművelés, foszfátbányászat, műtrágyagyártás, kőolaj- és földgáztermelés, idegenforgalom, vendégmunkások, külkereskedelmi deficit, „láthatatlan bevételek“ Szempontok, összefüggések: - Európa közelsége - Mediterrán tengerpart, belső sivatagok - Fejlődő idegenforgalom
51. Trópusi-Afrika	Alapfogalmak: hagyományos és ültetvényes mezőgazdaság, kapás földművelés, égető-talajváltó gazdálkodás, ugarolás, monokultúra, duális szerkezetű mezőgazdaság, nomád pásztorkodás, túllegeltetés, elsivatagosodás, demográfiai robbanás, eladósodás, szafariturizmus, kézműipar Szempontok, összefüggések: - Duális gazdaság - A gazdasági fejlődést nehezítő tényezők
52. Az Amerikai Egyesült Államok	Alapfogalmak: NATO, NAFTA, monopólium, multinacionális vállalat, tömegáru-termelés, konjunktúra, recesszió,

	<p>túltermelési válság, tőke kivétel, posztindusztriális társadalom, bevándorlás, agyelszívás (brain drain), tudományos-technikai forradalom, szabadkereskedelem</p> <p>Szempontok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A világgazdasági vezető szerep kialakulását segítő tényezők - Az USA világpolitikát és -gazdaságot befolyásoló szerepe
53. Az USA gazdasága	<p>Alapfogalmak: farm, árutermelő mezőgazdaság, birtokkoncentráció, övezetes mezőgazdaság, szakosodott termelés, termelékenység, élelmiszer- és takarmányexport, biotechnológia, kutatás-fejlesztés (K+F), katonai-ipari komplexum</p> <p>Szempontok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A mezőgazdasági termelés övezetes elrendeződése - Kevés foglalkoztatott – magasszínvonalú élelmiszerellátás - Energiaéhes gazdaság - Csúcstechnológia és fejlett szolgáltatások
54. USA: az északi körzet	<p>Alapfogalmak: megalopolisz, globális város, city, peremváros, szuburbia, bolygóváros, szórványtelepülés, kohászat, autógyártás, városellátó övezet, kukoricaöv, szójatermesztés, sertés- és marhahizlalás, malom- és húsipar</p> <p>Szempontok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Az ipar hanyatló fellegvárjai - Mamutváros és rozsdáövezet - Közép-Nyugat az ország éléstára
55. USA: a déli körzet	<p>Alapfogalmak: atomipar, hadiipar, úrkutatás, idegenforgalom, földimogyoró- és dohánytermesztés, fafeldolgozás, iparszerű baromfinevelés, déligyümölcs-ültetvények, konzervgyártás, hurrikán</p> <p>Szempontok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A gazdasági felzárkózás tényezői - Átalakuló mezőgazdasági övezetek
56. USA: a nyugati körzet	<p>Alapfogalmak: mikroelektronika, Szilícium-völgy, atomipar, hadiipar, repülőgépgyártás, filmipar, nemzeti park, gejzír, öntözéses gazdálkodás, indián rezerváció, fotokémiai szmog</p> <p>Szempontok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Változatos tájak – sokrétű erőforrás - Az USA gyümölcsöskertje
57. Latin-Amerika I.	<p>Alapfogalmak: mulatt, mesztic, kreol, földbirtok-koncentráció, latifundium,</p>

	<p>ültetvény, külterjes gazdálkodás, monokultúra, magassági övek, cukornád-, kávé-, banán- és szójatermesztés, esőerdő, szavanna, fakitermelés, szarvasmarhatenyésztés</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sokszínű népesség - Nagybirtokok és ültetvények - Exportorientált árutermelés
58. Latin-Amerika II.	<p>Alapfogalmak: kőolaj-, vasérc-, bauxit-, rézércbányászat, kohászat, importhelyettesítés, vámszabad terület, eladósodás, luxus-idegenforgalom, adóparadicsom, offshore-cég</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Változatos szerkezeti felépítés – sokféle ásványkincs - Gazdaság az USA vonzásában - Adóparadicsom és luxus-idegenforgalom
59-60. Japán	<p>Alapfogalmak: technopolisz, beszállító és összeszerelő üzem, robottechnika, termelés-szervezés, exportösztönző gazdaságpolitika, technológia-export, hajóépítés, autógyártás, nukleáris háttérpar</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A fejlődés japán útja - Világpiacai szerep - Kevés termőföld – drága agrártermelés
61. Az újonnan iparosodó országok	<p>Alapfogalmak: importhelyettesítő ipar, pénzügyi szabályozók, ültetvényes gazdálkodás, olajpálma- és rizstermesztés, ónérc-bányászat, kőolaj- és földgáztermelés, fakitermelés, kínai bevándorlás, agglomeráció, óriásváros, ASEAN</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kitorlás a szegénységből – a japán minta - Az iparosodás első és második hulláma
62. óra Kína I.	<p>Alapfogalmak: demográfiai robbanás, népesedéspolitika, egy-gyermekes családmódel, éhínség, teraszos művelés, öntözéses gazdálkodás, szubtrópusi monszun éghajlat, ársztásos rizstermesztés, többszöri aratás, talajerő-utánpótlás</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A demográfiai robbanás megfékezése - Kína két arca - Sokoldalú mezőgazdaság
63. Kína II.	<p>Alapfogalmak: tőkekivitel, árudömping, külkereskedelmi mérleg, különleges gazdasági övezet</p>

	Szempontok, összefüggések: - Gazdag ásványkincs-vagyon - A modernizáció kiindulópontjai a kikötők - Világpiaci nyitás
64. India	Alapfogalmak: trópusi monszun éghajlat, hindu és mohamedán vallás, kasztrendszer, szövetségi állam, demográfiai robbanás, szoftverfejlesztés, szolgáltatások exportja Szempontok, összefüggések: - Az indiai szubkontinens felosztása - Elmaradott mezőgazdaság - A kézművességtől a szoftveriparig
65. Összefoglalás, rendszerzés	
66. Összefoglalás, rendszerzés	
67. Ellenőrzés	

Tevékenységek

Az egyes országokat, országcsoportokat bemutató tematikus térképek elemzése, az adatok leolvasása, értelmezése, összevetése, törvényszerűségek, területi jellemzők megfogalmazása. Egyszerű tematikus térkép készítése adatok alapján.

Az egyes országokra, országcsoportokra vonatkozó statisztikai adatok értelmezése, összevetése, törvényszerűségek, jellemzők folyamatok megfogalmazása. Az adtok ábrázolása különböző diagramokon. Egyszerű számítási feladatok megoldása (pl. GDP növekedés üteme, népesedési mutatók) az eredmények értelmezése. Szövegrészletek, szemelvények elemzése, értelmezése. Topográfiai feladatok megoldása.

Aktuális adatok, információk gyűjtése különböző nyomtatott és elektronikus forrásokból, az információk értelmezése. Újságfigyelő, hírfigyelő – a tanórához kapcsolódó aktuális cikkek rövid, összefoglaló ismertetése. Kulturális értékeket, szokásokat bemutató szemelvények, képek, zenei részletek gyűjtése, ezekből bemutató (tanórai prezentáció, osztálytermi kiállítás, tábló stb.) készítése.

Az adott témához kapcsolódó tanulói kiselőadás önállóan gyűjtött információk alapján. Osztálytermi vita aktuális eseményhez kapcsolódóan (pl. hitelfelvétel lehetősége, a fejlődő országok felzárkózásának lehetőségei). Szituációs játék, pl. egyes országok érdekérvényesítése a Világbankkal vagy egy TNC-vel folytatott tárgyalások során.

Önálló vagy csoportos projektfeladat megoldása (pl. az egyes térségek világgazdasági szerepének sokoldalú bemutatása, egy kiválasztott – a tananyagban nem szereplő – ország természeti és társadalmi-gazdasági adottságainak, illetve jellemzőinek bemutatása).

Követelmények

A tanulók tudják bemutatni az egyes gazdasági tömörülések, országcsoportok és országok társadalmi-gazdasági jellemzőit, szerepét a nemzetközi munkamegosztásban, illetve a világgazdaság folyamataiban. Konkrét példák alapján ismertessék a világgazdasági szerepköröket kialakító sajátos természeti- és társadalmi-gazdasági tényezőket, azok jelentőségének időbeli változásait.

Legyenek képesek a témához kapcsolódó tematikus térképekről információk leolvasására, ezek alapján jellemzők, összefüggések megfogalmazására. Legyenek képesek adatok, információk gyűjtésére nyomtatott és elektronikus információhordozókból, az információk, adatok rendszerezésére, értelmezésére. Tudjanak egyszerű számítási feladatokat megoldani, az eredményeket értelmezni. Legyenek képesek adatok, adatsorok grafikus ábrázolására, illetve egyszerű tematikus térkép készítésére.

Tudjanak megoldani kontúrtérképes feladatokat, ismerjék a topográfiai fogalmakhoz kapcsolódó tartalmakat.

Legyenek képesek véleményük megfogalmazására az egyes térségekkel, országokkal kapcsolatos világgazdasági eseményekkel, hírekkel kapcsolatos.

5. Jövők sorskérdései

Javasolt óraszám: 5

Cél

A tanulók vegyék észre a természeti és a társadalmi-gazdasági, illetve a környezeti folyamatok összefüggéseit. Értsék meg, hogy a természeti és a társadalmi-gazdasági folyamatok közötti egyensúly megőrzése a Föld egész jövője szempontjából fontos. Legyenek tisztában a természeti környezetet veszélyeztető társadalmi-gazdasági folyamatok, tevékenység hatásaival, a lokális folyamat – globális következmény elvének érvényesülésével, értsék a veszélyek csökkentésének fontosságát és lehetőségeit. Alakuljon ki bennük a környezet iránti felelősségérzet, az igény a cselekvő, a környezettudatos magatartás iránt.

Előzetes ismeretek

- A geoszférák földrajza és környezeti problémái
- A földrajzi övezetesség
- Az emberi tevékenység környezetátalakító hatása
- Kontinensek földrajza
- Magyarország földrajza
- Népeség- és településföldrajz
- A környezeti problémákhoz kapcsolódó témák a biológia, a kémia és a fizika tantárgyban

Tanítási óra	Kulcsfogalmak
68. Földünk - a túlszűfolt bolygó	<p>Alapfogalmak: demográfiai robbanás, demográfiai átalakulás, természetes szaporodás, népességfogyás, elöregedés, születésszabályozás, népesedéspolitika, termékenységi arányszám, városodás, dezurbanizáció, városi régió, óriásváros (megaváros), ökológiai folyosó</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A környezeti válság gyökerei - A népességrobbanás következményei - Féktelenül növekvő városok
Bőség és éhínség között	<p>Alapfogalmak: eltartóképesség, túlnépesedés, vándorlás, mennyiségi és minőségi éhezés, éhségövezet, túlfogyasztás, fizetőképes kereslet, zöld forradalom, kemizálás, földbirtok-koncentráció, társadalmi egyenlőtlenség, biotechnológia, génkezelt növények, talajpusztulás (erózió), túllegeltetés, elsivatagosodás, túlhalászás</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Eltartóképesség és túlnépesedés - A „zöld forradalom” hatásai - Elfogyó termőföld és víz

69. Elfogynak-e a Föld kincsei?	Alapfogalmak: megújuló és meg nem újuló (fogyó) természeti erőforrás, újrahasznosítás, elsődleges és másodlagos energiaforrás, energiagazdaság, energiaszerkezet, energiaválság, energiahatékonyság, alternatív energiaforrás, biomassa, bioüzemanyag, OPEC
	Szemponatok, összefüggések: - A természeti erőforrások típusai - Hogyan csökkenthető az energiaéhség? - Új energiaforrások nyomában
70. A geoszférákat veszélyeztető környezeti problémák	Tanulói projektfeladat az egyes szférákat veszélyeztető környezeti problémák bemutatására
<i>A fenntartható fejlődés kérdőjelei</i>	Alapfogalmak: fenntartható fejlődés, egyensúly, ökológiai lábnyom, nemzetközi összefogás, civil környezetvédő szervezet, WHO, UNICEF, FAO, UNESCO, UNEP, WWF
	Szemponatok, összefüggések: - A fenntartható fejlődés gondolata - Összefogás a Föld jövőjéért
71. Összefoglalás, rendszerezés	
72. Ellenőrzés	

Tevékenységek

Tematikus térképek elemzése, az adatok leolvasása, értelmezése, összevetése, törvényszerűségek, területi jellemzők megfogalmazása. Egyszerű tematikus térkép készítése adatok alapján.

Statisztikai adatok értelmezése, összevetése, törvényszerűségek, jellemzők folyamatok megfogalmazása. Az adatok ábrázolása különböző diagramokon. Egyszerű számítási feladatok megoldása. Szövegrészletek, szemelvények elemzése, értelmezése.

A lokális szennyezés globális hatás szemléltetése egyszerű modellek, folyamatábrák elkészítésével. Modellek, folyamatábrák elemzése.

Aktuális adatok, információk gyűjtése különböző nyomtatott és elektronikus forrásokból, az információk értelmezése. Újságfigyelő – a tanórához kapcsolódó aktuális cikkek rövid, összefoglaló ismertetése.

Az adott témához kapcsolódó tanulói kiselőadás önállóan gyűjtött információk alapján. Osztálytermi vita aktuális eseményhez kapcsolódóan (pl. környezetszennyező üzem tervezett bezárása, hulladéklerakó építése). Osztálytermi beszélgetés meghívott szakemberrel pl. a lakóhely környezeti problémáiról, az üvegházhatás fokozódásának várható következményeiről. Szituációs játék pl. vitafórum egy új ipari üzem létesítéséről.

Részvétel a környezetvédelmi témához kapcsolódó ismeretterjesztő előadáson. Önálló vagy csoportos projektfeladat megoldása a környezetvédelemmel, a környezet állapotához kapcsolódóan.

Követelmények

A tanulók ismerjék a természeti környezetet veszélyeztető társadalmi-gazdasági folyamatokat, tevékenységeket, azok hatásait. Példák alapján mutassák be a lokális folyamat – globális következmény elvének érvényesülését. Ismerjék az egyes szférákat veszélyeztető folyamatokat, kialakulásuk okát, hatását más szférákra, illetve mérséklésük lehetőségeit. Legyenek képesek

érvelni a környezetvédelem, illetve a globális társadalmi-gazdasági problémák megoldásának fontossága mellett. Ismerjék a legfontosabb hazai és nemzetközi környezetvédelmi szervezetek tevékenységét.

Legyenek képesek a témához kapcsolódó tematikus térképekről információk leolvasására, ezek alapján jellemzők, összefüggések megfogalmazására. Legyenek képesek adatok, információk gyűjtésére nyomtatott és elektronikus információhordozókból, az információk, adatok rendszerezésére, értelmezésére. Legyenek képesek adatok, adatsorok grafikus ábrázolására, illetve egyszerű tematikus térkép készítésére.

3.1 Továbbhaladás feltételei

Tudja használni a térképet mint földrajzi tartalmú információforrást. Képes különböző nyomtatott és elektronikus információhordozókból az adott témához kapcsolódó információk gyűjtésére, értelmezésére és feldolgozására, összegzésére, a lényegük kiemelésére. Képes saját álláspontja megfogalmazására, érvekkel történő alátámasztására.

Képes alapvető összefüggések és törvényszerűségek megfogalmazására a Földünkre jellemző társadalmi-gazdasági folyamatokkal kapcsolatban.

Tudja elhelyezni az egyes integrációkat, országcsoportokat és példa országokat a világ társadalmi-gazdasági folyamataiban, tud példákat mondani az egyes térségek, illetve országok világgazdaságban betöltött szerepére.

Képes értékelni az egyes térségek eltérő társadalmi-gazdasági adottságait és az adottságok jelentőségének időbeli változásait.

Képes ismereteik alkalmazására a mindennapi életben előforduló pénzügyi-közgazdasági folyamatok értelmezésében.

Tud egyszerű gazdasági problémákhoz kapcsolódó számítási feladatokat megoldani. Ismeri a globalizálódó világgazdaság jellemző vonásait, és ellentmondásait.

El tudja helyezni hazánkat a világgazdaság folyamataiban, az Európai Unióban. Tudja példákkal bizonyítani a társadalmi-gazdasági folyamatok környezetkárosító hatását, a lokális problémák globális következmények elvének érvényesülését.

Ismeri az egyén szerepét és lehetőségeit, illetve a nemzetközi összefogás fontosságát a környezeti problémák mérséklésben.

Ismeri, és el tudja helyezni a térképen a témakörökhöz kapcsolódó topográfiai fogalmakat. Meg tudja fogalmazni tényleges és viszonylagos földrajzi fekvésüket, ismeri a tananyagban meghatározott, hozzájuk kapcsolódó tartalmakat, jellemzőket.

3.2 A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén

A tanulók legyenek képesek a különböző szempontból elsajátított földrajzi (általános és leíró természet-, illetve társadalom-, valamint gazdaságföldrajzi) ismereteik szintetizálására.

Rendelkezzenek valós képzetekkel a környezeti elemek méreteiről, a számszerűen kifejezhető adatok és az időbeli változások nagyságrendjéről.

Legyenek képesek a térkép információforrásként történő használatára, a leolvasott adatok értelmezésére. Ismerjék fel a Világegyetem és a Naprendszer felépítésében, a bolygók mozgásában megnyilvánuló törvényszerűségeket.

Tudjanak tájékozódni a földtörténeti időben, ismerjék a kontinenseket felépítő nagyszerkezeti egységek kialakulásának időbeli rendjét, földrajzi elhelyezkedését.

Legyenek képesek megadott szempontok alapján bemutatni az egyes geoszférák sajátosságait, jellemző folyamatait és azok összefüggéseit. Lássák be, hogy az egyes geoszférákat ért környezeti károk hatása más szférákra is kiterjedhet.

Legyenek képesek a földrajzi övezetesség kialakulásában megnyilvánuló összefüggések és törvényszerűségek értelmezésére.

Legyenek képesek alapvető összefüggések és törvényszerűségek felismerésére és megfogalmazására az egész Földre jellemző társadalmi-gazdasági folyamatokkal kapcsolatosan.

Tudják elhelyezni az egyes országokat, országcsoportokat és integrációkat a világ társadalmi-gazdasági folyamataiban, tudják értelmezni a világgazdaságban betöltött szerepüket.

Legyenek képesek összevetni és értékelni az egyes térségek, illetve országok eltérő társadalmi-gazdasági adottságait és az adottságok jelentőségének időbeli változásait.

Ismerjék a globalizáció gazdasági és társadalmi hatását, értelmezzék ellentmondásait.

Ismerjék a monetáris világ jellemző folyamatait, azok társadalmi-gazdasági hatásait.

Ismerjék hazánk társadalmi-gazdasági fejlődésének jellemzőit, a gazdasági fejlettség területi különbségeit és ennek okait.

Példákkal támasszák alá Európai Unió egészére kiterjedő, illetve a környezető országokkal kialakult regionális együttműködések szerepét

Tudják elhelyezni hazánkat a világgazdaság folyamataiban.

Tudják példákkal bizonyítani a társadalmi-gazdasági folyamatok környeztkárosító hatását, a lokális problémák globális következmények elvének érvényesülését. Ismerjék az egész Földünket érintő globális társadalmi és gazdasági problémákat.

Tudjanak érvelni a fenntarthatóságot szem előtt tartó gazdaság, illetve gazdálkodás fontossága mellett.

Ismerjék az egyén szerepét és lehetőségeit a környezeti problémák mérséklésben, nevezzék meg konkrét példáit.

Legyenek képesek természet-, illetve társadalom- és gazdaságföldrajzi megfigyelések elvégzésére, a tapasztalatok rögzítésére és összegzésére.

Legyenek képesek különböző nyomtatott és elektronikus információhordozókból földrajzi tartalmú információk gyűjtésére és feldolgozására, az információk összegzésére, a lényeges elemek kiemelésére. Ennek során alkalmazzák digitális ismereteiket.

Legyenek képesek véleményüket a földrajzi gondolkodásnak megfelelően megfogalmazni, logikusan érvelni.

Tudják alkalmazni ismereteiket földrajzi tartalmú problémák megoldása során a mindennapi életben.

Tudják földrajzi ismereteiket felhasználni különböző döntéshelyzetekben.

Legyenek képesek a társakkal való együttműködésre a földrajzi-környezeti tartalmú feladatok megoldásakor.

Alakuljon ki bennük az igény arra, hogy későbbi életük folyamán önállóan gyarapítsák tovább földrajzi ismereteiket.

Legyenek képesek topográfiai tudásuk alkalmazására más tantárgyak tanulása során, illetve a mindennapi életben.

Ismereteik alapján biztonsággal tájékozódjanak a földrajzi térben, illetve az azt megjelenítő különböző térképeken. Ismerjék a tananyagban meghatározott topográfiai fogalmakhoz kapcsolódó tartalmakat.

4. Földrajz – emelt szint (0+0+2+2 óra)

Emelt szintű érettségire felkészítő

(Az adott tanévben a jelentkezők létszáma alapján szervezzük a csoportokat.)

4.1 Célok és feladatok:

- Felkészülés az emelt szintű érettségi vizsgára és a továbbtanulásra
- Az érettségi vizsga részletes követelményeiről szóló 40/2002. (V. 24.) OM rendelet szerint kijelölt témaköröket alapul véve történik az általános természetföldrajz, társadalomföldrajz, kontinensek földrajza-regionális földrajz, Magyarország földrajza és a globális környezeti problémák átisméltése, a korábbi tananyagok kibővítése, begyakorlása.
- Mindazon ismeretek megtanítása, ami szerepel az érettségi vizsga részletes követelményeiről szóló 40/2002. (V. 24.) OM rendeletben, de nem szerepel a 9-10. osztályra vonatkozó 51/2012 (XII. 21.) EMMI rendelet: 3. sz. melléklet kerettanterv a gimnáziumok 9-12. évfolyama számára 3.2.09.2. alapján készült helyi tantervben.
- Jártasságot szereznek a tanulók az érettségi vizsgán előírt számítási feladattípusok megoldásában.
- Grafikonok, táblázatok, diagramok, térképvázlatok elemzése, gyakorlás próba érettségi feladatlapokkal.
- A szóbeli vizsgákhoz hasonló „vizsgaszituációkban” a szóbeli felelést is gyakorolják.
- A kompetencia alapú felkészítés során a diákjaink célirányosan készülnek a továbbtanulásra. Az itt szerzett tudást nemcsak az emelt szintű érettségi vizsgán, hanem az egyetemi tanulmányaik során is kamatoztathatják.

4.2 A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámai, a tantárgyi óraszámok megoszlása az egyes témakörök között

A tudás felépítésének, konstruálási folyamatának egyik összetevője a fogalmi gondolkodás fejlesztése. Ezért a Földünk-környezetünk műveltségterület is felépíti a maga sajátos fogalomrendszerét. Ebben a fogalomrendszerben kiemelkedő szerepe van a kulcsfogalmaknak, amelyek az adott ismeretrendszer fogalmi hálójának csomópontjait jelentik, amelyek sok más fogalommal kapcsolatba hozhatóak. Központi szerepüknek köszönhetően több témakörhöz kapcsolódva, más és más kontextusban, ismételten is megjelenhetnek. Lehetővé teszik, illetve alapul szolgálnak a tények, jelenségek rendszerezéséhez, az ismeretelemek összekapcsolásához. Alkalmazásuk révén könnyebb értelmezni és befogadni az új információkat és tapasztalatokat is.

Fejlesztési követelmények:

A tananyag feldolgozása során el kell érni, hogy a tanulók ismerjék a földi képződményeket, a természeti és a társadalmi jelenségeket, folyamatokat és ezek főbb összefüggéseit, a megismerés során legyenek képesek a természettudományos gondolkodás alkalmazására. Az általános természetföldrajzi és az általános társadalomföldrajzi témakörök áttekintésekor alkalmazzák regionális földrajzi ismereteiket, legyenek képesek a földrajzi térben és időben való tájékozódásra. Értelmezzék a természeti feltételek és a társadalmi-gazdasági jellemzők közötti kapcsolatokat a földrajzi térben, legyenek képesek a természet- és társadalomföldrajzi algoritmusok önálló alkalmazására. Ismerjék fel a helyi, a regionális és a globális történések összefüggéseit, különböző szintű következményeit.

A földrajzi tanulmányok befejezésekor a tanulók biztonsággal tudjanak eligazodni a természeti és a társadalmi-gazdasági környezetben. Használják fel földrajzi ismereteiket a mindennapi élet szempontjából fontos döntések meghozatalakor. Legyenek képesek gazdasági-pénzügyi ismereteik birtokában a kezdeményező, kreatív, vállalkozó állampolgár szerepének betöltésére.

Legyenek képesek földrajzi kompetenciáik szintjének reális értékelésére. Alakuljon ki bennük az igény arra, hogy későbbi életük folyamán önállóan tovább gyarapítsák földrajzi-környezeti ismereteiket és képességeiket. Legyenek birtokában a földrajzi ismeretek elsajátítást segítő hatékony tanulási módszereknek. Váljanak alkalmassá a nemzeti, az európai és az egyetemes természeti és kulturális értékek befogadására, legyenek képesek felismerni az azokban rejlő esztétikai értéket.

A gimnáziumi földrajztanítás során el kell érni, hogy a tanulók önállóan tudják elemezni, értelmezni a természetföldrajzi és a társadalmi-gazdasági történéseket. Elsősorban arra kell törekedni, hogy a tanulók rendszerben gondolkodjanak, szintetizálják korábbi ismereteiket, valamint biztonsággal tájékozódjanak a Földön lezajló folyamatokban, térben és időben egyaránt.

Rendelkezzenek valós képzetekkel a környezeti elemek méreteiről, a számszerűen kifejezhető adatok és az időbeli változások nagyságrendjéről. El kell érni, hogy képesek legyenek különböző földrajzi adatsorok és mutatószámok alapján a tendenciák megfogalmazására.

Alkalmazzák a kommunikációs, a kooperatív, a matematikai és a gondolkodási képességeket, pl. az adatok értelmezése és feldolgozása, a problémák felismerése és megoldása, az általános törvényszerűségek felismerése és az ítéletalkotás során.

Legyenek képesek együttműködésre a földrajzi-környezeti tartalmú feladatok megoldásakor.

Legyenek képesek információszerzésre a speciális információhordozókból (tematikus és különböző méretarányú térképek, szak- és ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, statisztikai kiadványok, lexikonok, almanachok, CD-ROM, internet, kiállítások, filmek).

Legyenek képesek a digitális kompetenciák alkalmazására a földrajzi tartalmú információk megszerzésében és feldolgozásában. Tapasztalataikat szabatosan fogalmazzák meg, véleményüket támasztják alá érvekkel a vitákban.

A földrajzórák is járuljanak hozzá ahhoz, hogy a tanulók jártasságot szerezzenek az emberiség és a környezet szempontjából egyaránt előnyös döntéshozatalban.

Képzések megnevezése	Heti óraszámok					Éves óraszámok	
	9/	9.	10.	11.	12.	11.	12.
Földrajz emelt szintű érettségi előkészítő	-	-	-	2	2	72	62

Tartalom:

A résztémáknál a témakörök megegyeznek a 9-10. évfolyam tananyagának témaköreivel, az emelt szintű érettségi követelményeknek megfelelően.

11. évfolyam tematikus egysége	
Témakörök	Javasolt óraszámok
Helyünk a világegyetemben	14
A Föld szerkezete és folyamatai	16
A légkör földrajza	11
A vízburok földrajza	12
A földrajzi övezetesség	9

Társadalmi folyamatok a 21. század elején	10
Összesen:	72

12. évfolyam tematikus egysége	
Témakörök	Javasolt óraszámok
A világgazdaság a 21. század elején	9
Európa regionális földrajza	18
Hazánk földrajza	10
Távoli országok földrajza	16
Jövők sorskérdései	7
Év végi rendszerező összefoglalás	2
Összesen:	62

4.3 A tanulók értékelése

Formái:

➤ *szóbeli*

- kérdésekre adott válaszok
- egy rövidebb téma szóbeli kifejtése
- szóbeli felelet kiegészítése
- fogalommagyarázat
- topográfiai felelet
- ábra, kép, tematikus térkép elemzése
- összehasonlítás
- kiselőadások
- videofilm kommentálása

➤ *írásbeli*

- feladatlapok – az érettségi feladatokhoz hasonló feladattípusok alkalmazása: feleletválasztásos kérdések, táblázat kiegészítés, elemző feladatok (grafikonok elemzése, összehasonlítás, a jelenségek magyarázata stb. kis esszé formájában), számítási feladatok (szöveges feladatok és feleletválasztásos kérdések egyaránt).
- vázlat, feleletterv készítése
- kontúrtérkép, vaktérkép kiegészítése
- folyamatábra rajzolása
- grafikon készítése
- tesztek

➤ *gyakorlati jellegű*

- kőzetek, talajfajták felismerése
- kísérletek végzése
- térképi mérések
- időjárási megfigyelések
- számítások: középhőmérséklet, közepes hőingás, zónaidő, helyiidő
- sajtófigyelő a TV, rádió műsorainak figyelése
- esettanulmányok
- projektmunka

4.4 A tanulói teljesítmény értékelésének kritériumai

A tanulói teljesítmények értékelése három, egymáshoz szorosan kapcsolódó részelemből tevődik össze: a földrajzi-környezeti az ismeretek, az ismeretek alkalmazásának képessége, a földrajzi kompetenciákban (térbeli- és időbeli tájékozódás, térképhasználat, földrajzi összefüggések felismerésére képes gondolkodás) való jártasság.

A tanulói teljesítmény értékelése szempontjából az alapvető ismeretelemek elsajátítása mellett döntő fontosságú, hogy a tanulók milyen mértékben sajátították el a legfontosabb földrajzi kompetenciákat, kiemelten a földrajzi térben való tájékozódás képességét, a földrajzi tartalmú információszerzés és az információk feldolgozásának, értelmezésének képességét.

4.5 A tankönyvek kiválasztásának elvei

A megfelelő tankönyvek kiválasztásánál az alábbi szempontokat tartjuk kiemelten fontosnak:

- Tartalmi szempontból feleljen meg a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott tartalmi és fejlesztési irányelveknek.
- Szemléletmódjában tükrözze a képességfejlesztést előtérbe helyező nevelési-oktatási szempontokat.
- A szakmai pontosság párosuljon az életkori sajátosságoknak megfelelő megfogalmazással és az ismeretek jól érthető, értelmezhető megfogalmazásával. A könyv nyelve legyen érthető, olvasható. Az ismereteket rendszerezetten, logikailag összekapcsolható módon közvetítse. Ne tartalmazzon sok, a követelményektől eltérő, azt meghaladó fogalmat és adatot (topográfia).
- Legyen motiváló hatású, keltse fel a tanulók érdeklődését a tantárgy iránt (megfelelő minőségű és tartalmú képanyag; érdekességek bemutatása; továbbgondolkodásra, bűvárkodásra alkalmas feladatok stb.).
- Szemléletmódjával közvetítse a természeti és a kulturális értékek felismerésének és megőrzésének fontosságát, és ösztönözzön a felelős környezeti magatartásra. Nyújtson esztétikai élményt.
- A tankönyv tananyag-elrendezése, szerkezete tegye lehetővé a differenciált tanórai és tanórán kívüli munka megszervezését.
- Adjon segítséget az egyes témakörökben elsajátított ismeretek rendszerezéséhez. Tartalmazzon az ismeretek elsajátítását ellenőrző, illetve a ismeretek alkalmazását igénylő, a földrajzi kompetenciák elmélyítését segítő feladatokat.
- A kiegészítő olvasmányok mellett a tankönyv közöljön eredeti, a korosztály számára feldolgozható forrásokat. Az olvasmányok és források megértését kérdések, feladatok segítsék.
- A tankönyvben található képek, ábrák ne csak illusztrációk legyenek, hanem legyenek alkalmasak elemzésre, a tananyaghoz kapcsolódó irányított vagy önálló tanulói ismeretszerzésre. Kapcsolódjanak hozzájuk kérdések, feladatok.
- A taníthatóság-tanulhatóság szempontjából fontos az átlátható, világos tagoltság, amely összhangban van a tartalmi elemek súlyával, jelentőségével az ismeretrendszeren belül. .
- Különbüljenek el a különböző didaktikai funkciójú szövegrészek (pl. törzsanyag, érdekességek, olvasmányok, kérdések, feladatok).
- Különbözzön, de átlátható, világos kiemelések (betűtípus, szín) segítsék a tanulást, a lényeges információk kiemelését.
- Jó, ha a leckékhez és a nagyobb fejezetekhez rendszerező összegzés, összefoglalás is kapcsolódik.
- A tevékenykedtetés és a képességfejlesztés szempontjából fontos, hogy a tankönyvhöz megfelelő munkafüzet is tartozzon.

- Célszerű azonos didaktikai felépítésű tankönyvsorozathoz tartozó könyveket választani.

Választott tankönyv:

17133 Nagy B. – Nemerkenyi A. – Sárfalvi B. – Ütőné Visi J.: **Fedezd fel a világot –Földrajz 9.**
17136 Probáld F. – Ütőné Visi J.: **Fedezd fel a világot – Földrajz 10.**

4.6 Választott kerettanterv

Erre a képzési formára nincs központi kerettanterv, ezért az érettségi vizsga részletes követelményeiről szóló 40/2002. (V. 24.) OM rendeletben előírtak alapján készült az emelt szintű érettségire történő felkészítés helyi tanterve.

4.7 11. évfolyam (2 óra)

A témakörök feldolgozása

1. Helyünk a világegyetemben	Javasolt óraszám: 14
-------------------------------------	-----------------------------

Cél

Alakuljon ki a tanulók csillagászati térben való tájékozódási képessége, legyenek helyes elképzeléseik a csillagászati földrajzban használatos adatok (távolságok) nagyságrendjéről. Ismerjék fel a Naprendszer felépítésének törvényszerűségeit, a bolygók sajátos és közös jellemzőit. Értsék meg a Föld mint égitest mozgásának következményeit és ezek hatását bolygónk életére. Ismerjék a műholdfelvételek szerepét a Föld megismerésében, és felhasználásuk lehetőségeit a mindennapi életben.

Legyenek képesek a szemléleti és a logikai térképolvasására. Tudják értelmezni és felhasználni a térképen közölt információkat. Legyenek képesek egyszerű térkép-vázlatok, illetve keresztmetszeti ábrák készítésére. Biztonsággal tudják használni a térképet a terepen való tájékozódásban.

Tanítási óra	Tartalom
1-2. Felettünk a csillagos ég. A csillagászat története	Alapfogalmak: földközéppontú világkép, napközéppontú világkép, Nap, Naprendszer, Tejútrendszer
	Szemponatok, összefüggések: - a tudományos megismerés fejlődése - a Föld helye a világegyetemben - a bolygók mozgástörvényei
3-4-5. A Naprendszer és bolygói	Alapfogalmak: Nap, csillag, atommag-reakció, bolygó, Föld típusú bolygó, Jupiter típusú bolygó, üstökös, meteor, meteorit, bolygóközi anyag
	Szemponatok, összefüggések: - a Nap jellemzői - a Föld és Jupiter típusú bolygók jellemzői
6. Űrkutatás a Föld szolgálatában: a műholdfelvételek	Alapfogalmak: űr- vagy műholdfelvétel, távérzékelés, légi felvétel, hamisszínű kép
	Szemponatok, összefüggések: - a távérzékelés jelentősége

	- a műholdfelvételek típusai, jellemzőik
7. A Föld mint égitest	Alapfogalmak: geoid, gömbhéj, levegőburok, vízburok, kőzetburok, forgástengely, tengely körüli forgás, Nap körüli keringés
	Szemponatok, összefüggések: - a Föld valós alakja - a Föld mozgásai, ezek következménye
8. A Hold	Alapfogalmak: holdfázisok, holdfogyatkozás, napfogyatkozás
	Szemponatok, összefüggések: - a Hold jellemzői - a nap- és holdfogyatkozás kialakulása
9-10. Tájékozódás a földi térben és időben	Alapfogalmak: látóhatár, földrajzi fokhálózat, szélességi kör, hosszúsági kör, nap, valódi napidő, helyi idő, világidő, zónaidő, dátumváltó vonal, napév, naptári év, szökőév
	Szemponatok, összefüggések: - a földrajzi fokhálózat felépítése, a nevezetes szélességi és hosszúsági körök - az időszámítás alapjai: valódi napidő, helyi idő, zónaidő - a napév és a naptári év eltérése
11. A földi tér ábrázolása. A térképek	Alapfogalmak: térkép, méretarány, aránymérték, térkép jelrendszere, szintvonal, színfokozatos domborzatábrázolás, síkrajz, névrajz, sík-, henger- és kúpvetület, helyszínrajzi térkép, földrajzi térkép, szaktérkép, tényleges és relatív magasság, tájékozódás, tájolás, álláspont
	Szemponatok, összefüggések: - a térkép fogalma, jelrendszere - a térképek fajtái - a térkép mint mérési eszköz
12. Tájékozódás a térképen és a térképpel	
13. Összefoglalás, rendszerezés	
14. Ellenőrzés	

Tevékenységek

A Naprendszer nagybolygóira vonatkozó adatok összehasonlítása, törvényszerűségek megfogalmazása. Információk gyűjtése és ismertetése az űrkutatás legfontosabb eredményeihez kapcsolódóan. Műholdfelvételeken közölt információk leolvasása, felvételek azonosítása a földrajzi térképpel. Példák gyűjtése az űrfelvételek gyakorlati hasznosításának lehetőségére. Egyszerű helyi és zónaidő számítási feladatok megoldása. A napsugarak hajlásszögének meghatározása egyszerű számítással a nevezetes dátumok idején a Föld különböző pontjain.

Helymeghatározás a földrajzi koordinátarendszer segítségével. Távoltság meghatározása a térkép alapján. Egyszerű számítási feladatok megoldása. Magasság- meghatározás szintvonal és színelvonal segítségével. Mérési feladatok elvégzése a térképen.

A térképhasználathoz kapcsolódó feladatok megoldása. Tematikus térképen közölt információk értelmezése. Földrajzi térképen közölt információk olvasása és értelmezése. Egyszerű térképvázlat készítése, keresztmetszet megrajzolása szintvonalas térkép alapján.

Követelmények

A tanulók legyenek képesek a nagybolygókkal kapcsolatos jellemzők és törvényszerűségek megfogalmazására. Tudják elhelyezni a Földet a Naprendszerben. Ismerjék a Föld mozgásainak következményeit. Igazolják példákkal a Nap hatását a földi életre. Legyenek képesek információkat leolvasni műholdfelvételekről. A tanulók legyenek képesek a különböző típusú és méretarányú térképeken közölt információk leolvasására és értelmezésére. Tudjanak egyszerű csillagászati és térképészeti számítási és helymeghatározási feladatokat megoldani. Legyenek képesek különböző típusú térképek megfelelő használatára az iskolai és a hétköznapi életben.

2. A Föld szerkezete és folyamatai	Javasolt óraszám: 16
---	-----------------------------

Cél

A tanulók ismerjék meg a Föld belső szerkezetét és a benne végbemenő folyamatokat, azok következményeit. Vegyék észre a kőzetburokban lejátszódó folyamatok felszíni következményeit és térbeli összefüggéseit. Legyenek tisztában a történelmi és a földtörténeti idő eltérő nagyságrendjével. Legyenek képesek tájékozódni a földtörténet eseményeiben, ismerjék fel a felszínalakító folyamatok időbeli egymásra épülését. Ismerjék fel az társadalmi-gazdasági tevékenység kőzetburkot veszélyeztető folyamatait.

Tanítási óra	Tartalom
15. A Föld belső szerkezete	<p>Alapfogalmak: geotermikus gradiens, radioaktív anyagok, mágneses deklináció, paleomágneses módszer, földkéreg, gránitos kéreg, gabbrós kéreg, szárazföldi kéreg, óceáni kéreg, kőzetburok, asztenoszféra</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a Föld belsejének jellemzői - a Föld belső szerkezete, az egyes rétegek jellemzői
16. Kőzetlemezek - lemeztectonika	<p>Alapfogalmak: lemeztectonika, kőzetlemez, óceánközépi hátság, mélytengeri árok, közeledő lemezmozgás, távolodó lemezmozgás, egymás mellett elcsúszó lemezek</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a kőzetburok tagolódása kőzetlemezekre - a kőzetlemezek mozgástípusai - a kőzetlemezek csoportosítása - épülő és pusztuló lemezszegélyek
17. A kőzetlemezek és a vulkáni tevékenység	<p>Alapfogalmak: kőzetolvadék, magma, mélységi magmás kőzet, vulkánosság, láva, kiömlési kőzet, párnaláva, pajzsvulkán, bazaltfennsík, a földkéreg „forró pontjai”, vulkáni kúp, rétegtűzhányó, magmacsatorna, kürtő, kaldera, vulkáni törmelék, vulkáni utóműködés, fumarola, szolfatára, mofetta,</p>

	szénsavas forrás, gejzír
	Szemponatok, összefüggések: <ul style="list-style-type: none"> - a mélységi és a felszíni vulkánosság jellemzői - a vulkánok és a lemezszegélyek földrajzi elhelyezkedése - a rétegvulkánok felépítése, kőzetei - a forró pontos vulkánosság földrajzi elhelyezkedése - a vulkáni utóműködés típusai, jellemzői
18. A kőzetlemezek és a földrengések	Alapfogalmak: földrengés, rengésfészek, rengésközpont, Mercalli-skála, Richter-skála
	Szemponatok, összefüggések: <ul style="list-style-type: none"> - a kőzetlemezek elhelyezkedése és a földrengések előfordulása közti kapcsolat - a földrengés oka, folyamata és következményei - a földrengés erősségének mérési módjai
19. A kőzetlemezek és a hegységképződés	Alapfogalmak: hegység, hegységrendszer, geoszinclinális, gyűrődés, vetődés, rög, árok, medence, lépcsős vetődés, szigetív, ferde redő, fekvő redő, takaróredő
	Szemponatok, összefüggések: <ul style="list-style-type: none"> - a gyűrődés és a vetődés folyamata, formái - ütköző lemezszegélyeknél lejátszódó folyamatok, kialakuló felszínformák
20. A kőzetburok építőkövei: a kőzetek	Alapfogalmak: ásvány, kőzet, magmás kőzet, üledékes kőzet, átalakult kőzet, mélységi magmás kőzet, vulkáni kiömlési kőzet, vulkáni törmelékes kőzet, törmelékes üledékes kőzet, vegyi üledékes kőzet, szerves eredetű üledékes kőzet, kőzetek körforgása
	Szemponatok, összefüggések: <ul style="list-style-type: none"> - fő kőzetcsoportok, azokon belüli tagozódás - a kőzetek körforgása
21. Kőzettani gyakorlatok	
22. A Föld kincsei –ásványkincsek, energia-hordozók	Alapfogalmak: érc, magmás érc, üledékes érc, karsztbauxit, lateritbauxit, fosszilis energiahordozó, tőzeg, lignit, barnakőszén, feketekőszén, antracit, kőolaj, földgáz
	Szemponatok, összefüggések: <ul style="list-style-type: none"> - az érc fogalma, keletkezési módjai - a bauxitok típusai, képződésük - a szenek keletkezése, típusai - a szénhidrogének keletkezése, típusai
23. A belső és külső erők párharca	Alapfogalmak: belső erők, külső erők, aprózódás, hő okozta aprózódás, fagy okozta aprózódás, mállás, lepusztítás, szállítás, felhalmozás, tömegmozgások

	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a külső és belső erők összehasonlítása - az aprózódás feltételei, folyamata, aprózódással létrejött formák - a mállás feltételei, folyamata, mállással létrejött formák - a felaprózódott és elmállott kőzetanyag további sorsa: szállítás, felhalmozás - az ember tevékenysége mint külső erő
24. A földkéreg „kérgé”: a talaj	<p>Alapfogalmak: kőzetmálladék, agyagásványok, humusz, kilúgozás, felhalmozódás, talajnedvesség, talajlevegő, talajvíz, talajsint, talajtípus, zonális talajok, zonális talajok, talajerózió</p>
	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a talaj keletkezése, a talajban lejátszódó folyamatok - a talajtípusok összefüggése az éghajlattal, kőzetminőséggel, az élővilággal és helyi tényezőkkel - a talajpusztulás lehetséges okai
25. A földtörténet évmilliárdjai nyomában I.	<p>Alapfogalmak: ősidő, előidő, óidő, középidő, újidő, idő, időszak, kor, korszak, sztromatolit, ősmasszívum, ózon, Gondvána, Kaledóniai-, Variszkuszi-hegységrendszer, Pangea, Thetys, Panthalassza</p>
	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a földtörténet felosztása - az elő-, ő- és óidő eseményei - az óidei hegységrendszerek földrajzi elhelyezkedése, tagjai
26. A földtörténet évmilliárdjai nyomában II.	<p>Alapfogalmak: Laurázsia, Pacifikus-hegységrendszer, Eurázsiai-hegységrendszer, pleisztocén, jégkorszakok, jégkorszakközök, holocén</p>
	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a közép- és újidő eseményei - a közép- és újidei hegységrendszerek földrajzi elhelyezkedése, tagjai - a jégkorszakok kialakulása, következményei
27. A földrészek szerkezete	<p>Alapfogalmak: ősmasszívum, gyűrthegység, röghegység, lánchegység, külső erők, síkság, kontinentális talapzat</p>
	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a keletkezés ideje és a felszínforma közötti összefüggés - a földfelszín változásai
28. A felszín pusztítása nem ismer határokat!	<p>Alapfogalmak: mélyművelésű bányászat, külszíni bányászat, rekultiváció, talajerózió,</p>

	savas csapadék, teraszok kialakítása, talaj tápanyagutánpótlása
	Szemponatok, összefüggések: - az emberi tevékenység környezetátalakító hatása - a döntések mérlegelése
29. Összefoglalás, rendszerezés	
30. Ellenőrzés	

Tevékenységek

Vázlatrajz készítése a kőzetburokban lezajló folyamatok bemutatására. Földszerkezeti modellek, földszerkezeti térképek értelmezése. Kőzetek vizsgálata egyszerű eszközök segítségével, kőzetfelismerés. Földtörténeti események elhelyezése a földtörténeti időszalagon. Információgyűjtés és kiselőadás pl. a vulkánosságról, a földrengések kialakulásáról, a földtörténeti kutatások eredményeiről. Információk gyűjtése a kőzetburok jellemző folyamatairól. Videofilm irányított feldolgozása. Szerkezeti elemek, domborzati formák azonosítása képeken. Kontúrtérképes feladatok megoldása.

Követelmények

A tanulók ismerjék a Föld belső felépítésének legfontosabb jellemzőit. Tudják egyszerű vázlat-, illetve folyamatábrákat készíteni a kőzetburok szerkezeti felépítéséről, a kőzetlemez-mozgások következményeiről. Értsék a folyamatok összefüggéseit (hegységképződés, vulkánosság, földrengések). Legyenek képesek a témához kapcsolódó tematikus térképek elemzésére. Ismerjék fel és tudják csoportosítani a legfontosabb kőzeteket, tudjanak példát mondani gazdasági hasznosításukra.

Ismerjék az egyes földtörténeti idők, időszakok, korok legfontosabb eseményeit, Tudjanak eseményeket, képződményeket elhelyezni a földtörténeti időben.

Ismerjék fel és tudják jellemezni a nagyszerkezeti egységeket és a domborzati formákat. Tudjanak a témához kapcsolódó topográfiai feladatokat megoldani.

3. A légkör földrajza

Javasolt óraszám: 11

Cél

A tanulók ismerjék meg a légkör szerkezeti és anyagi felépítésének jellemzőit. Ismerjék fel a légköri folyamatok kialakulásának okait, azok sajátosságait és összefüggéseit. Értsék meg, hogy a légkörben lezajló folyamatok befolyásolják egész bolygónk életét. Lássák be, hogy a növekvő termelés és fogyasztás jelentősen átalakíthatja a légkörben lezajló folyamatokat, amely befolyásolhatja az emberiség további sorsát. Mélyüljön a felelős környezeti magatartás iránti igény.

	Tartalom
31. A légkör anyaga és szerkezete	Alapfogalmak: légkör, atmoszféra, látható fény, infravörös sugárzás, ultraibolya sugárzás, állandó gázok, változó gázok, erősen változó gázok, troposzféra, sztratoszféra, ózon, ózonréteg, mezoszféra, termoszféra
	Szemponatok, összefüggések: - a napsugárzás összetevői - a légkör összetétele

	- a légkör szerkezete
32. A napsugarak nyomában a levegő felmelegedéséig	Alapfogalmak: napállandó, visszaverődés, elnyelődés, üvegházhatás, napsugarak hajlásszöge, napfénytartam, albedo Szempontok, összefüggések: - a levegő felmelegedési folyamata - a felmelegedést befolyásoló tényezők - a felszín felmelegedést befolyásoló tényezői
33. Időjárási és éghajlati elemek I.: A hőmérséklet és a szél	Alapfogalmak: idő, időjárás, éghajlat, hőmérséklet napi járása, hőmérséklet évi járása, napi középhőmérséklet, havi középhőmérséklet, évi középhőmérséklet, hőmérséklet évi közepes ingása, izoterma, légnyomás, izobár, szél, Coriolis-erő Szempontok, összefüggések: - az idő, az időjárás és az éghajlat fogalma - a hőmérséklet napi, havi, évi járása - a légnyomás fogalma, változásai a tengerszint feletti magasság változásával - az izoterma és az izobár - a szél kialakulása, a szélirányt módosító Coriolis-erő
34. Időjárási és éghajlati elemek II.: A nedvességtartalom és a csapadék	Alapfogalmak: tényleges vízgőztartalom, viszonylagos vízgőztartalom, harmatpont, csapadék, felhő, köd, harmat, dér, zúzmara, eső, jégeső, hó, főnszél Szempontok, összefüggések: - a tényleges és a viszonylagos vízgőztartalom fogalma - a levegő telítettségének lehetőségei - a csapadékképződés folyamata, a csapadékok típusai
35. Ciklonok - anticiklonok	Alapfogalmak: ciklon, anticiklon, időjárási front, hidegfront, melegfront, okklúziós front Szempontok, összefüggések: - a ciklonos és anticiklonok kialakulása, jellemzői - az időjárási frontok típusai, jellemzőik
36. Az általános légkörczés	Alapfogalmak: földi légkörczés, futóáramlás, nyugati szelek, sarki szelek, passzát Szempontok, összefüggések: - a Föld különböző légnyomású öveinek kialakulása, elhelyezkedése - a légnyomási övek közti légcsere - a sarki, a nyugati és a passzátszelek
37. A monszun szélrendszer és a helyi szelek	Alapfogalmak: hőmérsékleti egyenlítő, monszun, trópusi monszun, mérsékelt övezeti monszun, helyi szelek Szempontok, összefüggések:

	<ul style="list-style-type: none"> - a hőmérsékleti egyenlítő és vándorlása a Földön - a passzátszél átalakulása monszunszélle - a helyi szeleket kialakító tényezők
38. A szél felszínformálása	<p>Alapfogalmak: szabadon mozgó homok, félig kötött homok, szélkifúvás, szélmarás, gombaszikla, szélbarázda, dűne, barkán, parabolabucka, parti dűne</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ahol a szél az „úr” - a szél pusztító és építő munkája - a szélkifúvás káros következményei
39. A légszennyezés nem ismer határokat!	<p>Alapfogalmak: emisszió, savas csapadék, üvegházhatás, ózonréteg</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a légszennyező anyagok kibocsátása, szállítása és ülepedése - a légszennyezés és az „ózonlyuk” kapcsolata
40. Összefoglalás, rendszerezés	
41. Ellenőrzés	

Tevékenységek

Magyarázó vázlatrajz és folyamatábra készítése a légkör szerkezetével, illetve folyamataival kapcsolatosan. A témához kapcsolódó ábrák elemzése, adatok értelmezése. Tematikus térképek (hőmérsékleti, csapadék, szélirány) elemzése, törvényszerűségek megfogalmazása.

Időjárás megfigyelések, adatok összevetése internetes források alapján. A témához kapcsolódó honlapokról adatok gyűjtése. Számítási feladatok megoldása.

Információgyűjtés és kiselőadás (prezentáció készítése) pl. érdekes légköri jelenségekről, hazánk időjárásának sajátosságairól, a légkörszennyezés következményeiről. Légköri jelenségek felismerése képeken, filmekben. Videofilm irányított feldolgozása. Időjárás térképek, műholdfelvételek értelmezése, ezekből következtetések levonása, egyszerű prognózis készítése. Tipikus felszíni formákat bemutató fotók készítése, gyűjtése és feliratozása.

Követelmények

Ismerjék a légkör anyagi és szerkezeti felépítését. Mutassák be szóban és magyarázó ábra készítésével a légkör legfontosabb folyamatait, legyenek képesek megfogalmazni az alapvető összefüggéseket, törvényszerűségeket. Legyenek képesek a témához kapcsolódó ábrák, adatok, tematikus térképek elemzésére. Tudjanak időjárás térképről információkat leolvasni és ezekből következtetéseket levonni. Tudjanak egyszerű számítási feladatokat megoldani és az eredményeket értelmezni. Tudjanak példát mondani a légköri folyamatok jelenségek mindennapi életünkre gyakorolt hatásaira. Ismerjék fel pl. képeken, filmekben a légköri jelenségeket. Ismerjék fel képeken, filmekben, illetve lehetőség szerint a terepen a szél által létrehozott felszínformákat. Példák alapján mutassák be a légkört veszélyeztető környezeti problémákat és a légszennyezés mérséklésének lehetőségeit.

Cél

A tanulók ismerjék meg a vízburok tagolódását. Ismerjék meg vízburokban lezajló folyamatokat, értsék azok összefüggéseit és kapcsolatát más geoszféra jelenségeivel. Ismerjék fel a vízburokban lejátszódó folyamatok társadalmi-gazdasági hatásait. Vegyék észre a társadalmi-gazdasági folyamatok vízburokra gyakorolt környezetkárosító hatásait, ismerjék fel a vízburok egészét veszélyeztető hatásokat, lássák be a lokális szennyezés-globális hatás elvének érvényesülését. Mélyüljön a felelős környezeti magatartás iránti igény.

Tanítási óra	Tartalom
42. Óceánok, tengerek	Alapfogalmak: víz körforgása, vízháztartás, párolgás, csapadék, lefolyás, világtenger, óceán, tenger, peremtenger, beltenger, fajhő Szempontok, összefüggések: - a víz körforgása - a vízháztartás folyamatai - a világtenger felosztása - a tengervíz fizikai és kémiai tulajdonságai
43. A tengervíz mozgásai	Alapfogalmak: hullámozgás, tengeráramlás, tengerjárás, hideg tengeráramlás, meleg tengeráramlás, hőmérsékleti anomália, apály, dagály, szökőár, vakár, vihardagály Szempontok, összefüggések: - a tengervíz mozgásai: hullámozgás, tengeráramlás, tengerjárás - a tengeráramlások kialakulásának oka, az irányukat befolyásoló tényezők - a meleg és hideg tengeráramlások; a hőmérsékleti anomália - a tengerjárás kialakulása, jellemzői - a dagályhoz kapcsolódó szélsőségek
44. Felszínformálás a tengerpartokon	Alapfogalmak: abrázió, hullámmarás, turzás, parti turzás, turzasháromszög, turzaskampó Szempontok, összefüggések: - az épülő és pusztuló tengerpartok felszínformái, kialakulásuk - múltbeli tengerszintváltozások nyomai
45. A felszín alatti vizek	Alapfogalmak: felszín alatti vizek, vízzáró réteg, víztartó réteg, talajnedvesség, talajvíz, rétegvíz, résvíz, artézi víz, forrás, hévíz, ásványvíz, gyógyvíz Szempontok, összefüggések: - a felszín alatti vizek típusai, jellemzőik - a felszín alatti vizek jelentősége
46. A felszín alatti vizek felszínformálása: a karsztosodás	Alapfogalmak: karsztvíz, karsztosodás, Karszt-hegység, karr, víznyelő, dolina, polje, barlang, függő cseppkő, álló cseppkő, toronykarszt, kúp-karszt

	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a karsztjelenségek jellemző előfordulási helyei a mészkőhegységek - felszíni és felszín alatti karsztformák keletkezése
47. Felszíni vizek: vízfolyások, tavak	<p>Alapfogalmak: felszíni vizek, vízgyűjtő terület, vízhálózat, vízvásztó vonal, vízállás, kisvíz, középvíz, nagyvíz, árvíz, vízhozam, vízjárás, hordalék, tó, tektonikus árok, krátertó, morotvató, fertő, mocsár, lép, eutrofizáció</p>
	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a vízgyűjtő terület általános felépítése - a folyók vízmennyiségét, sebességét jelző fogalmak: vízállás, vízhozam, vízjárás - a tó fogalma, a tavak csoportosítása a meder keletkezése alapján - a tavak pusztulásának szakaszai, ezek lehetséges okai
48. A folyók felszínformálása	<p>Alapfogalmak: folyók munkavégzése, szakaszjellegek, bevágódó szakaszjelleg, feltöltő szakaszjelleg, oldalazó szakaszjelleg, mederkoptatás, völgymélyítés, szurdok, kanyon, vizesés, sodorvonal, meander, morotvató, folyóterasz, hordalékkúp, zátony, tölcseértorkolat, deltatorokolat</p>
	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a folyó munkavégzésének tényezői - szakaszjellegek jellemzői - folyók által kialakított felszínformák - torkolattípusok, jellemzőik
49. Gazdálkodás a vizekkel – vízgazdálkodás	<p>Alapfogalmak: vízgazdálkodás, árvíz, belvíz, ivóvíz, ipari víz, hajózás, halászat, vízenergia, ökoturizmus</p>
	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a víz mint erőforrás - az ivóvízellátás nehézségei. Az ivóvíz mint konfliktusforrás
50. A jég felszínformálása	<p>Alapfogalmak: jégkorszak, tartós hóhatár, „örök hó” birodalma, kisjégkorszak, csonthó, gleccserjég, lavina, gleccser, jégtakaró, kárfülke, tengerszem, U alakú völgy, moréna, vásott szikla, vándorkő, ősfolyamvölgy</p>
	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - eljegesedett területek a Földön - hogyan lesz a hóból jég - a hegyvidéki eljegesedés nyomai - síkvidéki jégtakarók felszínformálása
51. A vízszennyezés sem ismer határokat!	<p>Alapfogalmak: vizek öntisztulása,</p>

	vízszennyező anyagok
	Szempontok, összefüggések: - a vízszennyező anyagok, forrásaik - a kármentesítés lehetőségei
52. Összefoglalás, rendszerzés	
53. Ellenőrzés	

Tevékenységek

Magyarázó rajz, folyamatábra készítése a témához kapcsolódóan. Vízrajzi tematikus térképek elemzése. Egyszerű számítási feladatok megoldása.

Információgyűjtés és kiselőadás a vízburok jelenségeiről, folyamairól (pl. cunami, apály-dagály jellemzői), a geoszférát veszélyeztető szennyező folyamatokról, a mérséklés lehetőségeiről. Adatok gyűjtése és elemzése a vízburok gazdasági hasznosításáról, a vízgazdálkodás aktuális kérdéseiről. Különböző vízrajzi jelenségek azonosítása képeken, videofelvételeken és a terepen. A témához kapcsolódó filmrészletek képek, szövegek, adatok irányított, feladatlap segítségével történő feldolgozása. Tipikus felszíni formákat bemutató fotók gyűjtése, készítése és feliratozása. Kontúrtérképes feladatok megoldása.

Követelmények

A tanulók ismerjék a vízburok tagolódását, fizikai és kémiai sajátosságait, illetve legfontosabb jelenségeit. Tudjanak magyarázó ábrát készíteni a tengervíz mozgásaival, a tenger- és a folyóvíz felszínformáló tevékenységével kapcsolatban. Legyenek képesek bemutatni a vízburokban lejátszódó folyamatok összefüggéseit, kapcsolatát más geoszférák jelenségeivel. Legyenek képesek a témához kapcsolódó tematikus térképek elemzésére, azok alapján törvényszerűségek, összefüggések megfogalmazására. Tudjanak egyszerű számítási feladatokat elvégezni, az eredményeket értelmezni.

Ismerjék fel képeken és tudják jellemezni a vízburok jelenségeit. Tudjanak példát mondani a vízgazdálkodás feladataira, eszközeire, a vízburok gazdasági hasznosításának lehetőségeire. Ismerjék fel képeken, filmekben, illetve lehetőség szerint a terepen a víz által létrehozott felszínformákat. Tudják példák alapján bemutatni a vízburok veszélyeztető folyamatokat, és mérséklésük lehetőségeit. Tudjanak a témához kapcsolódó kontúrtérképes feladatokat megoldani.

5. A földrajzi övezetesség

Javasolt óraszám: 9

Cél

A tanulók ismerjék meg az éghajlati és a természetföldrajzi övezetesség kialakulásának okait, és a kialakító tényezők közötti összefüggéseket. Legyenek tisztában a természetföldrajzi övezetesség kialakulásában megfigyelhető ok-okozati kapcsolatokkal. Értsék meg a természetföldrajzi övezetesség rendszerként való működését. Lássák be, hogy az egyes elemekben bekövetkező változások az egész bolygónkra kiterjedő földrajzi övezetesség rendszerének megbomlásához vezethetnek, amely akár az emberiség létét is veszélyeztetheti.

Tanítási óra	Kulcsfogalmak
54. Az éghajlati és földrajzi övezetesség kialakulása	Alapfogalmak: szoláris övezet, valós éghajlati övezet, függőleges övezetesség, földrajzi övezetesség, övezet, öv, vidék, terület
	Szempontok, összefüggések: - a szoláris és a valós éghajlati övezetek közti különbség - a földrajzi övezetek fő jellemzői

	- a földrajzi övezetesség
55-56. A forró övezet	<p>Alapfogalmak: egyenlítői öv, átmeneti öv, monszunvidék, térítői öv, esőerdő, nedves szavanna, száraz szavanna, tüskés szavanna, talajerózió, mállás, aprózódás, dzsungel, hagyományos gazdálkodás, erdőirtás, szikesedés</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a forró övezet övei, a tagolás alapja - az egyenlítői öv jellemzése (hőmérséklet, csapadék, talaj, vízjárás, felszínformálás, élővilág, gazdálkodás, környezetvédelem) - az átmeneti öv jellemzése - a térítői öv jellemzése - trópusi monszun terület jellemzése
57. A mérsékelt övezet I.	<p>Alapfogalmak: négy évszak, nyugati szelek, meleg mérsékelt öv, valódi mérsékelt öv, hideg mérsékelt öv, mediterrán terület, szubtrópusi monszunterület, keménylombú erdő, terra rossa, babérlombú erdő</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a mérsékelt övezet övei, a tagolás alapja - a mediterrán terület jellemzése - a szubtrópusi monszun terület jellemzése
58. A mérsékelt övezet II.	<p>Alapfogalmak: óceáni terület, mérsékelt szarazföldi terület, szárazföldi terület, sztyepp, szélsőségesen szárazföldi terület, hideg mérsékelt öv, tajga, podzol</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a valódi mérsékelt öv éghajlati területei, a tagolás alapja - az óceáni, a mérsékelt szarazföldi, a szárazföldi és a szélsőségesen szárazföldi területek jellemzése - a hideg mérsékelt öv jellemzése
59. A mérsékelt övezet környezeti problémái. A mérsékelt övezetet veszélyeztető környezeti problémákkal kapcsolatos feladatok megoldása csoportmunkában	
60. A hideg övezet és a függőleges övezetesség	<p>Alapfogalmak: hideg övezet, sarkkörü öv, sarkvidéki öv, tundra, fagy okozta aprózódás, örök fagy, jégtakaró, függőleges övezetesség</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a hideg övezet tagolódása - a sarkkörü öv jellemzése - a sarkvidéki öv jellemzése - a függőleges övezetesség földrajzi elhelyezkedése, jellemzői
61. Összefoglalás, rendszerezés	
62. Ellenőrzés	

Tevékenységek

Magyarázó ábra készítése a szoláris éghajlati övezetesség kialakulásáról, a módosító tényezők hatásáról, a valódi éghajlati övezetesség kialakulásának törvényszerűségeiről. Fogalomkártyák készítése és rendszerezése. Éghajlati térképek, éghajlati diagramok elemzése. Éghajlati diagramok készítése adatok alapján. Egyszerű számítási feladatok megoldása.

Információgyűjtés és kiselőadás az egyes éghajlati területek/vidékek jellemzőiről, az egyes öveket/területeket veszélyeztető környezeti problémákról, a gazdálkodás és az életmód összefüggéseiről. Tabló, kiállítás készítése az egyes övek, területek/vidékek jellemzőinek bemutatására.

Követelmények

A tanulók tudják jellemezni és összehasonlítani a földrajzi övezetesség egyes elemeinek (öv, terület/vidék) sajátosságait. Tudjanak éghajlati tematikus térképeken, éghajlati diagramokon közölt adatokat leolvasni és azokat értelmezni. Adatok alapján tudjanak éghajlati diagramot készíteni. Legyenek képesek felismerni éghajlati diagramokat. Legyenek képesek egyes éghajlatok, éghajlati területek jellemzésére és elhelyezésére az övezetesség rendszerében. Fogalmazzák meg az övezetesség rendszerében megnyilvánuló alapvető összefüggéseket.

6. Bevezetés az általános társadalomföldrajzba

Javasolt óraszám: 10

Cél

A tanulók ismerjék meg a demográfiai folyamatok időbeli és térbeli változásait. Értsék meg a népességgrobbanáshoz vezető okokat, és lássák annak globális következményeit. Ismerjék meg a településtípusok jellemzőit, területi elhelyezkedésük, fejlődésük sajátosságait. Ismerjék fel az urbanizálódás eltérő vonásait bolygónk különböző térségeiben, illetve ennek kapcsolatát a társadalmi-gazdasági fejlettséggel. Értsék meg, hogy a fejlődő világ demográfiai és urbanizációs problémái mára már globális méretűvé váltak, és megoldásukhoz nemzetközi összefogásra van szükség.

Tanítási óra	Kulcsfogalmak
63. Természet és társadalom: a kapcsolat történelmi alakulása	Alapfogalmak: földrajzi környezet, a földrajzi környezetre gyakorolt emberi hatás szakaszai
	Szemponatok, összefüggések: - a környezet és az ember kölcsönös egymásra hatása a történelem folyamán
64. A világnépesség növekedése	Alapfogalmak: nagyraszok, növénytermesztés, gyűjtögető-vadászó életmód, ipari forradalom, gyors népességgyarapodás, demográfia
	Szemponatok, összefüggések: - a nagyraszok biológiai jellemzői - a mezőgazdaság elterjedése által okozott változások - a világnépesség növekedésének fordulópontjai - a népességnövekedésben megfigyelhető tendenciák várható következményei
65. A népességnövekedés tényezői és következményei	Alapfogalmak: demográfiai átalakulás szakaszai, népességgrobbanás, vándorlás, vendégmunkás, ingázás

	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a demográfiai átmenet szakaszainak jellemzői - a népességmozgások típusai, jellemző előfordulásaik
66. A népesség összetétele, eloszlása és sűrűsége	<p>Alapfogalmak: korfa, várható átlagos élettartam, népsűrűség, népességkoncentrációk, lakatlan és gyéren benépesített területek</p>
	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a korfa fogalma, típusai - a várható élettartamot befolyásoló tényezők - a nagy népességkoncentrációk - a gyéren lakott és lakatlan területek földrajzi elhelyezkedése
67. Együtt egy országban	<p>Alapfogalmak: nemzet, nemzetiség, etnikum, nyelvcsalád, világvallás</p>
	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a nemzet, nemzetiség, etnikum fogalom tisztázása - a legtöbb ember által beszélt nyelv - a legtöbb hívőt tömörítő vallások - a vallás szerepe a mindennapi életben
68. Átalakuló falusi települések	<p>Alapfogalmak: település, foglalkozási szerkezet, szórványtelepülés, tanya, farm, falu, aprófalu, kislefalu, nagyfalu, óriásfalu</p>
	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a település definiálása - a települések csoportosítása - szórványtelepülések típusai, jellemző előfordulásuk
69. Gyorsan növekvő városok	<p>Alapfogalmak: városodás, városiasodás, ellenvárosodás, elővárosodás, agglomeráció, alvóváros, bolygóváros, városszerkezet, mamutváros, technopolisz</p>
	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a városok típusai - a városodás és a városiasodás közti különbség bemutatása - az agglomerációk általános szerkezete - a nagyvárosok általános szerkezete - az ipari fejlődéssel kialakuló új várostípus a technopolisz
70. A települések térben és időben	
Tanulói projektfeladat: a települések átalakuló szerepkörének bemutatás.	
71. Összefoglalás, rendszerezés	
72. Ellenőrzés	

Tevékenységek

A témához kapcsolódó tematikus térképek elemzése. Korfák összehasonlító elemzése, következtetések levonása az adatok alapján. Egyszerű számítási feladatok megoldása, az eredmények értelmezése. Adatok, adatsorok, leírások összevetése, értelmezése, következtetések levonása, törvényszerűségek megfogalmazása. Grafikonok, diagramok, az összefüggéseket bemutató ágrajzok készítése. Városszerkezeti modellek összehasonlítása. A természetföldrajzi adottságok és a településhálózat, valamint az építkezési szokások kapcsolatának bemutatása példák alapján.

Információgyűjtés és kiselőadás a témához kapcsolódó aktuális eseményekről, folyamatokról.

Követelmények

A tanulók ismerjék a legfontosabb demográfiai mutatókat. Tudjanak egyszerű számítási feladatokat megoldani. Tudjanak magyarázatot adni a népesség területi eloszlásában megnyilvánuló különbségekre. Tudjanak adatokat szemléletes módon ábrázolni, legyenek képesek korfák, diagramok, adatsorok, tematikus térképek összehasonlító elemzésére, összefüggések, törvényszerűségek megfogalmazására. Ismerjék az egyes településtípusok sajátosságait, a városok szerkezetének jellemzőit. Tudjanak értelmezni településföldrajzi sajátosságokat bemutató leírásokat, modelleket, térképvezetéseket.

4.8 12. évfolyam (2 óra)

A témakörök feldolgozása

1. A világgazdaság a 21. század elején	Javasolt óraszám: 9
---	----------------------------

Cél

A tanulók ismerjék meg az államok átalakuló szerepét napjaink világgazdaságában. A gazdasági szerkezet fokozatos átalakulását, az egyes ágazatok, tevékenységek szerepének, jelentőségének ártértekelődését, lássák meg a változás háttérében fellelhető tényezőket. Vegyék észre a folyamatokban megnyilvánuló területi különbségeket, a változások kapcsolatát a gazdaság fejlettségével. Ismerjék fel a globalizálódás mozgatórugóit, a folyamat ellentmondásait, a monetáris világ működésének sajátos vonásait.

Tanítási óra	Tartalom
1. A világgazdaság építőkövei, az államok	Alapfogalmak: állam, nemzetgazdaság, költségvetési hiány (deficit), eladósodás, világgazdaság, gazdasági fejlettség, bruttó nemzeti termék (GDP), bruttó nemzeti jövedelem (GNI), árfolyam, vásárlóerő-paritás, alacsony, közepes és magas jövedelmű országok, fejlődő országok, társadalmi egyenlőtlenség, szociális háló, életszínvonal, életminőség, HDI Szempontok, összefüggések: - Nemzetgazdaság és világgazdaság, - Az állam szerepe a piacgazdaságban, - GDP, GNI mint a gazdasági fejlettség mércéje, - HDI és az életminőség.
2. A gazdasági és foglalkozási szerkezet	Alapfogalmak: társadalmi és földrajzi munkamegosztás, gazdasági és foglalkozási szerkezet, primer, szekunder,

	<p>tercier és kvaterner szektor, posztindusztriális társadalom, infrastruktúra, extenzív és intenzív gazdasági fejlődés, termelékenység, foglalkozási átrétegződés, aktív kereső, munkanélküliség, kutatás-fejlesztés (K+F), humán erőforrás, versenyképesség</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A gazdasági szerkezet és a gazdasági fejlettség kapcsolata, - A gazdasági szektorok jellemzői szerepük változása, - A terciér szektor jelentőségének növekedése.
3. Nyertesek és vesztesek a világgazdaságban	<p>Alapfogalmak: piac, cserekereskedelem, barter, kereslet, kínálat, világgazdasági pólus, szakosodás, centrum térség, Triád, periféria, félperiféria, tradicionális gazdaság, duális gazdaságszerkezet, világgazdasági erőter, szolgáltatás-kereskedelem, külkereskedelmi áruszerkezet, működőtőke, cserearány, világgazdasági korszakváltás, kamat, infláció, rögzített és változó kamatozású hitel, adósságszolgálat, hitelképesség, adósságspirál, adósságcsapda, átütmezés</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A világkereskedelem kialakulása, - A világgazdasági pólusok és erőterek kialakulása, - Hitelválság, eladósodás.
4. A multik és a globalizáció	<p>Alapfogalmak: transznacionális vállalat (TNC), leányvállalat, intrafirm kereskedelem, fúzió, kartell, vertikális termelési integráció, komplex integráció, kiszervezés, világtermék, globalizáció, liberalizáció, szubvenció, Világkereskedelmi Szervezet (WTO), nemzetközi verseny</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A transznacionális vállalatok tevékenységének szerveződése, - A TNC-k és a globalizáció, - A globalizáció hatásai.
5. Mindennapi pénzügyeink - a pénzről másképp	<p>Alapfogalmak: árupénz, bankjegy, pénzérme, készpénz, bankszámlapénz, pénzügyi szolgáltatás, kamat, valuta, deviza, konvertibilis valuta, valutaárfolyam, infláció értékpapír, állampapír, kötvény, részvény</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A pénz funkciója és formái, - Az infláció és az azt gerjesztő folyamatok, - Az értékpapír szerepe, működése.
6. A pénz mozgatja a világot?	<p>Alapfogalmak: tőke, profit, működőtőke, pénztőke „barna mezős” beruházás, zöld mezős” fejlesztés, nemzetközi hitelezés, értékpapír-kereskedelem, devizakereskedelem, spekulációs ügylet, monetáris világgazdaság, tőzsde árutőzsde, értéktőzsde, bróker, tőzsdeindex, Dow Jones-index, BUX-index, Nemzetközi Valutaalap (IMF), Világbank (IBRD)</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A pénz és a tőke közti különbség,

	<ul style="list-style-type: none"> - A működőtőke és a pénztőke eltérő működés, - A monetáris világgazdaság sajátosságai, - A tőzsde működése, - A világ legfontosabb pénzügyi szervezetei.
7. Gyakorló feladatsor megoldása	
8. Összefoglalás, rendszerezés	
9. Ellenőrzés	

Tevékenységek

Tematikus térképek elemzése, az adatok leolvasása, értelmezése, összevetése, törvényszerűségek, területi jellemzők megfogalmazása. Egyszerű tematikus térkép készítése adatok alapján.

Statisztikai adatok értelmezése, összevetése, törvényszerűségek, jellemzők folyamatok megfogalmazása. Az adatok ábrázolása különböző diagramokon. Egyszerű számítási feladatok megoldása.

Aktuális adatok, információk gyűjtése különböző nyomtatott és elektronikus forrásokból, az információk értelmezése. Újságfigyelő – a tanórához kapcsolódó aktuális cikkek rövid, összefoglaló ismertetése. Az adott témához kapcsolódó tanulói kiselőadás önállóan gyűjtött információk alapján.

Követelmények

A tanulók mutassák be az egyes ágazatok szerepét és azok jelentőségének változását. Bizonyítsák a gazdasági szerkezet átalakulásának kapcsolatát a társadalmi-gazdasági fejlődéssel, illetve fejlettséggel. Példák alapján mutassák be az infrastruktúra és a termelés, illetve a szolgáltatások színvonala közötti kapcsolatot. Ismerjék a globális világgazdaság kialakulásához vezető lépéseket. Legyenek képesek adatsorok, valamint szövegekben, tematikus térképeken közölt információk értelmezésére, azok alapján egyszerű összefüggések felismerésére és megfogalmazására. Ismerjék és tudják alkalmazni a megismert közgazdasági pénzügyi fogalmakat. Tudjanak egyszerű számítási feladatokat (pl. átlagszámítás, százalékos változás) megoldani, és legyenek képesek az eredmények helyes értelmezésére.

2. Európa regionális földrajza	Javasolt óraszám: 18
---------------------------------------	-----------------------------

Cél

A tanulók megismerjék kontinensünk társadalmi-gazdasági sajátosságait, a fejlődést befolyásoló tényezők szerepét, illetve azok változását. Megismerjék és megértésük az integrációs folyamatok szükségességét és jellemzőit. Megértsék az eltérő társadalmi-gazdasági fejlettség kialakulásának természeti, társadalmi és történelmi okait.

Előzetes ismeretek

- Kontinensek földrajza
- Néesség- és településföldrajz
- A világgazdaság a 21. század elején

Tanítási óra	Tartalom
10. A Római Szerződéstől az Európai Unióig	Alapfogalmak: integráció, Római Szerződés, szabadkereskedelmi övezet, Európai Gazdasági Közösség, vámunió, vendégmunkás, gazdasági és pénzügyi unió, politikai unió, euró, euró-zóna, Európai Bizottság, Európai Parlament, Schengeni Egyezmény

	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Az Európai Unió kialakulásának okai, - Az integráció lépései
11. Együtt egymásért – az EU közös gazdaságpolitikai céljai	<p>Alapfogalmak: „kék banán”, kikötőváros, peremvidék, strukturális és kohéziós alapok, fejlesztési terv, hagyományos iparvidék, belterjes árutermelő mezőgazdaság, családi gazdaság, parasztgazdaság, mezőgazdasági politika, protekcionizmus, övezetes elrendeződés, feudális eredetű nagybirtok, latifundium, havasi pásztorkodás, vidékfejlesztés, Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA), társulási egyezmény, partnerségi egyezmény, NATO</p>
	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Regionális politika - a fejlettségbeli különbségek mérséklése, - Mezőgazdasági politika - Az EU és a társult államok.
12. Franciaország	<p>Alapfogalmak: gyarmatbirodalom, mezőgazdaság, tejipar, baromfi- és sertésenyésztés, búza-, cukorrépa-, kukorica- és napraforgó-termesztés, borászat, óceáni hatás, mediterrán éghajlat, idegenforgalom, atomipar, autógyártás, repülőgépgyártás, űrkutatás, területi átrendeződés, nagysebességű vasút</p>
	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mezőgazdasági szerep - Decentralizálás
13. Nagy-Britannia	<p>Alapfogalmak: gyarmatbirodalom, a világ ipari műhelye, megmerevedett gazdasági szerkezet, „zöld Anglia”, „sárga Anglia”, szénbányászat, vaskohászat, textilipar, szerkezetváltás, értéktőzsde, világváros (globális város)</p>
	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gyarmatbirodalom – világhatalom - Az ipari forradalom kiindulópontja - Nagy-Britannia iparvidékei: múlt, jelen, jövő.
14. Olaszország	<p>Alapfogalmak: földrengésveszély, mediterrán éghajlat, idegenforgalom, területi fejlettségi különbség, kis- és középvállalatok, Torino – Milánó –Genova háromszög</p>
	<p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Idegenforgalmi adottságok - Eltérő fejlődés - Észak-Dél ellentét
15. Észak-Európa I.	<p>Alapfogalmak: közös kulturális örökség, történelmi összefonódás, gazdasági és politikai</p>

	<p>együttműködés, termelési szakosodás, élelmiszeripar, szövetkezeti mozgalom, fenyőerdő, vegyes és lombos erdő, cellulóz- és papíripar, fafeldolgozás, bútorigar</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Közös és eltérő kultúra, történelem - A természeti adottságok kiaknázása
16. Észak-Európa II.	<p>Alapfogalmak: tengerhajózás, halászat, halfeldolgozás, szénhidrogén-bányászat, vízenergia, geotermikus energia, szélfarm, vasérc, alumíniumkohászat, színesfémkohászat, acélgyártás, nagyarányú tőke kivitel, kutató-fejlesztő tevékenység, jóléti társadalom</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A tenger mint erőforrás - Energiabőség – energiaigényes iparágak - K+F – fejlett technológiai
17. Németország	<p>Alapfogalmak: NSZK, NDK, újraegyesítés, gazdasági nagyhatalom, területi fejlettségi különbség, tranzitút vonal, Ruhr-vidék, feketeköszén, kohászat, nehézipar, szerkezeti válság, kutatás-fejlesztés, autóipar, vegyipar, környezeti válság, környezetvédelmi ipar</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Újraegyesítés - K-Ny probléma - Változatos adottságok – fejlett tőkés mezőgazdaság - Ruhr-vidék - átalakult hagyományos iparvidék
18. Ausztria és Svájc	<p>Alapfogalmak: vízenergia, semlegesség, termelékeny ipar, minőségi termék, állattenyésztés, rét- és legelőgazdálkodás, idegenforgalom, tranzitforgalom</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Az Alpok szerepe a gazdasági élet alakulásában - Közlekedésföldrajzi helyzet - Semlegesség és fejlődés
19. Kelet-Közép-Európa és Délkelet-Európa	<p>Alapfogalmak: szocializmus, állami tervgazdálkodás, KGST, eladósodás, rendszerváltás, privatizációs folyamat, reprivatizáció, kártalanítás, vagyonjegy, munkanélküliség, piacváltás, külföldi befektetés</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Történelem – társadalmi-gazdasági fejlődés - A piacgazdaságba való átmenet folyamata, következményei
20. Csehország és Szlovákia	<p>Alapfogalmak: Csehszlovákia, barnaszén-készlet, energiagazdaság, kohászat, nehéz-</p>

	<p>gépgyártás, autógyártás, hagyományos iparágak, idegenforgalom</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Közös múlt – önálló jelen és jövő - Csehország: Hagyományokra épülő gazdasági fejlődés - Szlovákia: Az iparosodás új útjai
21. Románia	<p>Alapfogalmak: nemzetiségek, tervgazdálkodás, vegyipar, anyag- és energiaigényes iparág, gépipar, napraforgó-termesztés, kukoricatermesztés, idegenforgalom</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A szocializmus sajátos vonásai - Nemzetiségek – határon átnyúló kapcsolatok - Energia- és nyersanyagforrások
22. Jugoszlávia felbomlása. Szlovénia, Horvátország, Szerbia	<p>Alapfogalmak: szövetségi állami berendezkedés, gazdasági fejlettségi különbség uniós tagság, csatlakozási törekvés, fejlettségi különbség</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vallási és kulturális sokszínűség - ellentétek - Eltérő társadalmi-gazdasági fejlettség - felbomlás - Kapcsolódás, illetve kapcsolat az Európai Unióval. - Idegenforgalom vezérelte gazdaság - Nemzetiségi problémák
23. Ukrajna. Oroszország I.	<p>Alapfogalmak: Szovjetunió, Független Államok Közössége (FÁK), kollektivizálás, kolhoz, pártállami diktatúra, vaskohászat, hadiipar, tranzitország</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Önállóság – orosz befolyás - Hagyományos ipar és mezőgazdaság - Átalakuló nagyhatalom - Átmenet a piacgazdaságba
24. Oroszország II.	<p>Alapfogalmak: övezetesség, transzszibériai vasút, energia, nyersanyag, iparvidék</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Szénhidrogénkincs – Európa ellátója - Energiára és nyersanyagra épülő ipar - Övezetes mezőgazdaság
25. Gyakorló feladatsor megoldása	
26. Összefoglalás, rendszerezés	
27. Ellenőrzés	

Tevékenységek

Tematikus térképek elemzése, az adatok leolvasása, értelmezése, összevetése, törvényszerűségek, területi jellemzők megfogalmazása. Egyszerű tematikus térkép készítése adatok alapján. Hírek elemzése, értelmezése.

Statisztikai adatok értelmezése, összevetése, törvényszerűségek, jellemzők folyamatok megfogalmazása. Az adatok ábrázolása különböző diagramokon. Topográfiai feladatok megoldása. Információgyűjtés az európai székhelyű transznacionális vállalatok tevékenységéről, az Európai Unió működéséhez kapcsolódó aktuális témákról, egy-egy térségről vagy jellemző gazdasági tevékenységről.

Országbemutató – projektfeladat megoldása. Egy adott témához kapcsolódó tanulói kiselőadás önállóan gyűjtött információk alapján.

Követelmények

Legyenek képesek adatsorok, valamint szövegekben, tematikus térképeken közölt információk értelmezésére, azok alapján egyszerű összefüggések felismerésére és megfogalmazására. Tudjanak megoldani topográfiai feladatokat, ismerjék a fogalmakhoz kapcsolódó földrajzi tartalmakat. Ismerjék az egyes országok szerepét Európa gazdasági és kulturális életében, tudjanak megfogalmazni egyedi és közös jellemzőket. Tudják ismereteiket alkalmazni az egyes országokkal kapcsolatos hírek, események értelmezésében.

3. Hazánk földrajza

Javasolt óraszám: 10

Cél

A tanulók ismerjék meg Magyarország társadalmi-gazdasági jellemzőit és azok legfontosabb változásait. Ismerjék meg a rendszerváltozás társadalmi-gazdasági hatásait, következményeit. Legyenek tisztában a népesség számának, összetételének, területi elhelyezkedésének időbeli és térbeli átalakulásával. Értsék meg az eltérő területi fejlettségi különbségek kialakulásának okait. Ismerjék meg a jelenlegi társadalmi-gazdasági folyamatokat alakító földrajzi-környezeti tényezőket és azok összefüggését. Reálisan tudják értékelni hazánk földrajzi adottságait, értékeit valamint társadalmi-gazdasági fejlődésének eredményeit. Tudják hazánkat elhelyezni az Európai Unió, Európa és a világ társadalmi-gazdasági folyamataiban. A hazai természeti, társadalmi, kulturális és tudományos értékek megismertetésével a földrajz tantárgy járuljon hozzá a hazához, a szűkebb és tágabb környezetünkhöz való kötődés megerősítéséhez.

Előzetes ismeretek

- Magyarország természeti földrajza
- Magyarország társadalmi-gazdasági földrajza
- Népesség-és településföldrajz
- Világgazdaság a 21. század elején
- Állampolgári ismeretek
- Európa és Magyarország történelme
- Hon- és népismeretben tanultak

Tanítási óra	Tartalom
28. Magyarország természeti és társadalmi erőforrásai	Alapfogalmak: átmenő forgalom, fővárosközpontú út- és vasúthálózat, nemzetközi idegenforgalom, természeti erőforrás, barna erdőtalaj, mezőségi talaj, mérsékelt kontinentális éghajlat, szénhidrogének, kőszén- és lignit-előfordulás, nemzetiség, ter-

	<p>mészetes fogyás, születéskor várható élettartam, aprófalú, tanyavilág</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Földrajzi helyzet - tranzitszerep - Természeti adottságok értékelése - A népesedési folyamatok társadalmi-gazdasági hatása
29. A gazdasági átalakulás két évtizede	<p>Alapfogalmak: közepes gazdasági fejlettség, politikai rendszerváltozás, külföldi működőtőke befektetés, privatizáció, magánvállalkozás, beruházás, piaci verseny, munkanélküliség, ipari szerkezetváltás, szolgáltatás, infrastruktúra, területi fejlettségi különbség, külkereskedelem</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gazdasági fejlődésünket befolyásoló események a 20. században, - A rendszerváltozás társadalmi-gazdasági hatásai - Változások a külgazdasági kapcsolatokban
30. Közép-Magyarország és Budapest	<p>Alapfogalmak: régió, agglomerációs gyűrű, „ipar utáni” (posztindusztriális) korszak, szolgáltatás, kvaterner szektor, tőzsde, ingázás, városközpont (city), belső lakóhelyöv, külső munkahelyöv, külső lakóhelyöv, környezeti problémák, városi hulladék, idegenforgalom, világörökség, M0-ás autópálya-gyűrű</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Budapest szerepe Közép-Magyarország és az ország életében, - A városfejlődés ellentmondásai - Az agglomeráció és a főváros kapcsolata
31. Nyugat-Dunántúl	<p>Alapfogalmak: erdőszültség, állattenyésztés, élelmiszeripar, idegenforgalom, gépipar, autóipar, külföldi működőtőke</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A földrajzi helyzet átértékelődése - A tőkevonzó-képesség okai - Az autóipar fejlesztő hatása
32. Közép- és Dél-Dunántúl	<p>Alapfogalmak: gyümölcs- és szőlőkultúra, borászat, kukoricatermesztés, napraforgótermesztés, bauxit, mangánérc, kőszén, idegenforgalom, gépkocsigyártás, elektronika, ipari park, élelmiszeripar, aprófalvak, urbanizációs tengely, katolikus egyházi központ, dombvidék</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Átalakuló iparvidék – modern ipari park - Változatos dombsági tájak - Az idegenforgalom adottságai

33. Észak-Magyarország	<p>Alapfogalmak: történelmi borvidék, vásárvo- nal, szénbányászat, lignitbányászat, nehéz- ipar, vegyipar, válságterület</p> <p>Szemponatok, összefüggések: - Egy hagyományos iparvidék válsága és fellendülése - A természeti adottságok hasznosításának lehetőségei.</p>
34. Régiók az Alföldön	<p>Alapfogalmak: kukorica-és búzatermesztés, napraforgó-termesztés, zöldség- és gyümölcs- termesztés, állattenyésztés, élelmiszeripar, vö- röshagyma, fűszerpaprika, belvízvesztés, ré- tegvíz, kőolaj- és földgázbányászat, tanya, bokortanya, óriásfalu, mezőváros</p> <p>Szemponatok, összefüggések: - Az alföldi régiók hasonló és egyedi adottságai - Mezőgazdasági térségből iparosodó térségek</p>
35. Gyakorló feladatsor megoldása	
36. Összefoglalás, rendszerezés	
37. Ellenőrzés	

Tevékenységek

Hazánk népesedési folyamatát bemutató adatsorok, grafikonok elemzése, általános törvényszerűségek, egyszerű következtetések levonása. A gazdasági élet területi és szerkezeti átalakulását bemutató térképek, adatok, grafikonok elemzése, a folyamatok jellemzőinek megfogalmazása. Egyszerű számítási feladatok megoldása (pl. népsűrűség, népesedési mutatók).

Tipikus tájak, városok, településformák, gazdasági tevékenységek, kulturális és természeti értékek felismerése képek alapján. Topográfiai feladatok megoldása.

Önálló információszerzés különböző információhordozókból hazánk társadalmi-gazdasági életének aktuális folyamatairól. Tanulói kiselőadás a tananyaghoz kapcsolódóan aktuális társadalmi-gazdasági folyamatokról. Információgyűjtés hazánk Európai Unióban elfoglalt helyéről, szerepéről: integrációról szóló aktuális hírek, információk.

Önálló, illetve csoportmunkában történő információgyűjtés hazánk idegenforgalmával kapcsolatban. Turistaprogram összeállítása hazánk nevezetességeinek, természeti értékeinek bemutatására. Terméklista összeállítása hazánk legfontosabb kiviteli termékeiből.

Követelmények

A tanulók tudják bemutatni a rendszerváltozás hatását hazánk társadalmi-gazdasági életében. Konkrét példák alapján mutassák be hazánk szerepét az Európai Unió gazdaságában és a nemzetközi munkamegosztásban. Ismerjék a gazdaságunkat meghatározó természeti és társadalmi-gazdasági adottságinkat, azok szerepét, jelentőségének változását. Tudjanak megoldani kontúrtérképes feladatokat, ismerjék a topográfiai fogalmakhoz kapcsolódó tartalmakat.

Legyenek képesek a témákhoz kapcsolódó tematikus térképekről információk leolvasására, ezek alapján jellemzők, összefüggések megfogalmazására. Legyenek képesek adatok, információk gyűjtésére nyomtatott és elektronikus információhordozókból, az információk, adatok rendszerezésére, értelmezésére. Legyenek képesek adatok, adatsorok grafikus ábrázolására, illetve egyszerű tematikus térkép készítésére.

Ismerjék az egyes régiók, illetve az azokhoz tartozó nagytájak természeti, és társadalmi-gazdasági jellemzőit, környezeti értékeit.

4. Távoli országok földrajza

Javasolt óraszám: 16

Cél

A tanulók ismerjék Földünk különböző országainak, térségeinek szerepét a világgazdaságban. Ismerjék meg a fejlődő világ társadalmi-gazdasági problémáit, a leszakadás veszélyeit és a felzárkózás nehézségeit illetve lehetőségeit. Vegyék észre a természeti és a társadalmi-gazdasági adottságok, illetve azok változásának hatását az egyes országok világgazdasági szerepének alakulásában.

Előzetes ismeretek

- Kontinensek földrajza
- Népeség- és településföldrajz
- Világgazdaság a 21. század elején
- A történelem tantárgyban az egyes térségek, országok történelméről tanultak

Tanítási óra	Tartalom
38. Izrael	<p>Alapfogalmak: cionista mozgalom, csepegtető öntözés, belterjes gazdálkodás, mezőgazdasági szövetkezetek, jaffanarancs, gyémántcsiszolás, kutatás és fejlesztés, high-tech iparágak, zarándokhely</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Történelmi múlt - Izrael kialakulása, területi változások - Mostoha természeti adottságok
39. Észak-Afrika és a Közel-Kelet arab országai	<p>Alapfogalmak: mediterrán gazdálkodás, oázisgazdálkodás, öntözéses földművelés, kőolaj- és földgáztermelés, idegenforgalom, nomád pásztorkodás, szikesezés, OPEC, vendégmunkás, iszlám</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Közös vallás és kultúra - Szénhidrogén-kitermelés és gazdasági fejlődés - Eltérő adottságok, eltérő fejlődési utak
40. Trópusi-Afrika	<p>Alapfogalmak: hagyományos és ültetvényes mezőgazdaság, kapás földművelés, égető-talajváltó gazdálkodás, ugarolás, monokultúra, duális szerkezetű mezőgazdaság, nomád pásztorkodás, túllegeltetés, elsivatagosodás, demográfiai robbanás, eladósodás, szafariturizmus, kézműipar</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Duális gazdaság - A gazdasági fejlődést nehezítő tényezők

<p>41. Az Amerikai Egyesült Államok - Az USA gazdasága</p>	<p>Alapfogalmak: NATO, NAFTA, monopólium, multinacionális vállalat, tömegáru-termelés, konjunktúra, recesszió, túltermelési válság, tőke kivitel, posztindusztriális társadalom, bevándorlás, agyelszívás (brain drain), tudományos-technikai forradalom, szabadkereskedelelem farm, övezetes mezőgazdaság, biotechnológia, kutatás-fejlesztés (K+F), katonai-ipari komplexum</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A világgazdasági vezető szerep kialakulását segítő tényezők - A mezőgazdasági termelés övezetes elrendeződése - Csúcstechnológia és fejlett szolgáltatások
<p>42. USA: az északi körzet</p>	<p>Alapfogalmak: megalopolisz, globális város, city, peremváros, szuburbia, bolygóváros, szórványtelepülés, kohászat, autógyártás, városellátó övezet, kukoricaöv, szójatermesztés, sertés- és marhahizlalás, malom- és húsipar</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Az ipar hanyatló fellegvárjai - Mamutváros és rozsdáövezet - Közép-Nyugat az ország éléstára
<p>43. USA: a déli körzet és a nyugati körzet</p>	<p>Alapfogalmak: atomipar, hadiipar, úrkutatás, idegenforgalom, földmogyoró- és dohánytermesztés, fafeldolgozás, iparszerű baromfifinevelés, déligyümölcs-ültetvények, konzervgyártás, hurrikán, mikroelektronika, Szilícium-völgy, atomipar, hadiipar, repülőgépgyártás, filmipar, nemzeti park, gejzír, öntözéses gazdálkodás, indián rezerváció, fotokémiai szmog</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A gazdasági felzárkózás tényezői - Változatos tájak – sokrétű erőforrás - Átalakuló mezőgazdasági övezetek, mediterrán mezőgazdaság
<p>44. Latin-Amerika I.</p>	<p>Alapfogalmak: mulatt, mesztic, kreol, földbirtok-koncentráció, latifundium, ültetvény, külterjes gazdálkodás, monokultúra, magassági övek, cukornád-, kávé-, banán- és szójatermesztés, esőerdő, szavanna, fakitermelés, szarvasmarhatenyésztés</p> <p>Szemponatok, összefüggések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sokszínű népesség - Nagybirtokok és ültetvények

	- Exportorientált árutermelés
45. Latin-Amerika II.	Alapfogalmak: kőolaj-, vasérc-, bauxit-, rézércbányászat, kohászat, importhelyettesítés, vámszabad terület, eladósodás, luxus-idegenforgalom, adóparadicsom, offshore-cég
	Szemponatok, összefüggések: - Változatos szerkezeti felépítés – sokféle ásványkincs - Gazdaság az USA vonzásában - Adóparadicsom és luxus-idegenforgalom
46. Japán	Alapfogalmak: technopolisz, beszállító és összeszerelő üzem, robottechnika, termelés-szervezés, exportösztönző gazdaságpolitika, technológia-export, hajóépítés, autógyártás, nukleáris háttérpar
	Szemponatok, összefüggések: - A fejlődés japán útja - Világpiacai szerep - Kevés termőföld – drága agrártermelés
47. Az újonnan iparosodó országok	Alapfogalmak: importhelyettesítő ipar, pénzügyi szabályozók, ültetvényes gazdálkodás, olajpálma- és rizstermesztés, ónérc-bányászat, kőolaj- és földgáztermelés, fakitermelés, kínai bevándorlás, agglomeráció, óriásváros, ASEAN
	Szemponatok, összefüggések: - Kitörés a szegénységből – a japán minta - Az iparosodás első és második hulláma
48. Kína I.	Alapfogalmak: demográfiai robbanás, népesedéspolitika, egy-gyermekes családmódel, éhínség, teraszos művelés, öntözéses gazdálkodás, szubtrópusi monszun éghajlat, árasztásos rizstermesztés, többszöri aratás, talajerő-utánpótlás
	Szemponatok, összefüggések: - A demográfiai robbanás megfékezése - Kína két arca - Sokoldalú mezőgazdaság
49. Kína II.	Alapfogalmak: tőke kivitel, árudömping, külkereskedelmi mérleg, különleges gazdasági övezet
	Szemponatok, összefüggések: - Gazdag ásványkincs-vagyon - A modernizáció kiindulópontjai a kikötők - Világpiaci nyitás
50. India	Alapfogalmak: trópusi monszun éghajlat, hindu és mohamedán vallás, kasztrendszer, szövetségi állam, demográfiai robbanás, szoftverfejlesztés, szolgáltatások exportja

	Szempontok, összefüggések: - Az indiai szubkontinens felosztása - Elmaradott mezőgazdaság - A kézművességtől a szoftveriparig
51. Gyakorló feladatsor megoldása	
52. Összefoglalás, rendszerzés	
53. Ellenőrzés	

Tevékenységek

Az egyes országokat, országcsoportokat bemutató tematikus térképek elemzése, az adatok leolvasása, értelmezése, összevetése, törvényszerűségek, területi jellemzők megfogalmazása. Egyszerű tematikus térkép készítése adatok alapján.

Az egyes országokra, országcsoportokra vonatkozó statisztikai adatok értelmezése, összevetése, törvényszerűségek, jellemzők folyamatok megfogalmazása. Az adtok ábrázolása különböző diagramokon. Egyszerű számítási feladatok megoldása (pl. GDP növekedés üteme, népesedési mutatók) az eredmények értelmezése. Szövegrészetek, szemelvények elemzése, értelmezése. Topográfiai feladatok megoldása.

Aktuális adatok, információk gyűjtése különböző nyomtatott és elektronikus forrásokból, az információk értelmezése. Újságfigyelő, hírfigyelő – a tanórához kapcsolódó aktuális cikkek rövid, összefoglaló ismertetése. Kulturális értékeket, szokásokat bemutató szemelvények, képek, zenei részetek gyűjtése, ezekből bemutató (tanórai prezentáció, osztálytermi kiállítás, tábló stb.) készítése.

Az adott témához kapcsolódó tanulói kiselőadás önállóan gyűjtött információk alapján. Osztálytermi vita aktuális eseményhez kapcsolódóan (pl. hitelfelvétel lehetősége, a fejlődő országok felzárkózásának lehetőségei). Szituációs játék, pl. egyes országok érdekérvényesítése a Világbankkal vagy egy TNC-vel folytatott tárgyalások során.

Önálló vagy csoportos projektfeladat megoldása (pl. az egyes térségek világgazdasági szerepének sokoldalú bemutatása, egy kiválasztott – a tananyagban nem szereplő – ország természeti és társadalmi-gazdasági adottságainak, illetve jellemzőinek bemutatása).

Követelmények

A tanulók tudják bemutatni az egyes gazdasági tömörülések, országcsoportok és országok társadalmi-gazdasági jellemzőit, szerepét a nemzetközi munkamegosztásban, illetve a világgazdaság folyamataiban. Konkrét példák alapján ismertessék a világgazdasági szerepköröket kialakító sajátos természeti- és társadalmi-gazdasági tényezőket, azok jelentőségének időbeli változásait.

Legyenek képesek a témához kapcsolódó tematikus térképekről információk leolvasására, ezek alapján jellemzők, összefüggések megfogalmazására. Legyenek képesek adatok, információk gyűjtésére nyomtatott és elektronikus információhordozókból, az információk, adatok rendszerezésére, értelmezésére. Legyenek képesek adatok, adatsorok grafikus ábrázolására, illetve egyszerű tematikus térkép készítésére.

Tudjanak megoldani kontúrtérképes feladatokat, ismerjék a topográfiai fogalmakhoz kapcsolódó tartalmakat.

Legyenek képesek véleményük megfogalmazására az egyes térségekkel, országokkal kapcsolatos világgazdasági eseményekkel, hírekkel kapcsolatosan.

Cél

A tanulók vegyék észre a természeti és a társadalmi-gazdasági, illetve a környezeti folyamatok összefüggéseit. Értsék meg, hogy a természeti és a társadalmi-gazdasági folyamatok közötti egyensúly megőrzése a Föld egész jövője szempontjából fontos. Legyenek tisztában a természeti környezetet veszélyeztető társadalmi-gazdasági folyamatok, tevékenység hatásaival, a lokális folyamat – globális következmény elvének érvényesülésével, értsék a veszélyek csökkentésének fontosságát és lehetőségeit. Alakuljon ki bennük a környezet iránti felelősségérzet, az igény a cselekvő, a környezettudatos magatartás iránt.

Előzetes ismeretek

- A geoszférák földrajza és környezeti problémái
- A földrajzi övezetesség
- Az emberi tevékenység környezetátalakító hatása
- Kontinensek földrajza
- Magyarország földrajza
- Népeség- és településföldrajz
- A környezeti problémákhoz kapcsolódó témák a biológia, a kémia és a fizika tantárgyban

Tanítási óra	Tartalom
54. Földünk - a túlszűfolt bolygó	Alapfogalmak: demográfiai robbanás, demográfiai átalakulás, természetes szaporodás, népességfogyás, előregedés, születésszabályozás, népesedéspolitika, termékenységi arányszám, városodás, dezurbanizáció, városi régió, óriásváros (megaváros), ökológiai folyosó Szempontok, összefüggések: - A környezeti válság gyökerei - A népességrobbanás következményei - Féktelenül növekvő városok
55. Bőség és éhínség között	Alapfogalmak: eltartóképesség, túlnépesedés, vándorlás, mennyiségi és minőségi éhezés, éhségövezet, túlfogyasztás, fizetőképes kereslet, zöld forradalom, kemizálás, földbirtok-koncentráció, társadalmi egyenlőtlenség, biotechnológia, génkezelt növények, talajpusztulás (erózió), túllegeltetés, elsivatagosodás, túlhalászás Szempontok, összefüggések: - Eltartóképesség és túlnépesedés - A „zöld forradalom” hatásai - Elfogyó termőföld és víz
56. Elfogynak-e a Föld kincsei?	Alapfogalmak: megújuló és meg nem újuló (fogyó) természeti erőforrás, újrahasznosítás, elsődleges és másodlagos energiaforrás, energiagazdaság, energiaszerkezet, energiaválság, energiahatékonyság, alternatív

	energiaforrás, biomassza, bioüzemanyag, OPEC
	Szemponatok, összefüggések: - A természeti erőforrások típusai - Hogyan csökkenthető az energiaéhség? - Új energiaforrások nyomában
57. A fenntartható fejlődés kérdőjelei	Alapfogalmak: fenntartható fejlődés, egyensúly, ökológiai lábnyom, nemzetközi összefogás, civil környezetvédő szervezet, WHO, UNICEF, FAO, UNESCO, UNEP, WWF
	Szemponatok, összefüggések: - A fenntartható fejlődés gondolata - Összefogás a Föld jövőjéért
58. Gyakorló feladatsor megoldása	
59. Összefoglalás, rendszerezés	
60. Ellenőrzés	
6. Év végi rendszerező összefoglalás	Javasolt óraszám: 2
61. Év végi rendszerező összefoglalás	
62. Év végi rendszerező összefoglalás	

Tevékenységek

Tematikus térképek elemzése, az adatok leolvasása, értelmezése, összevetése, törvényszerűségek, területi jellemzők megfogalmazása.

Statisztikai adatok értelmezése, összevetése, törvényszerűségek, jellemzők folyamatok megfogalmazása. Az adatok ábrázolása különböző diagramokon. Egyszerű számítási feladatok megoldása. Szövegrészetek, szemelvények elemzése, értelmezése.

A lokális szennyezés globális hatás szemléltetése egyszerű modellek, folyamatábrák elkészítésével. Modellek, folyamatábrák elemzése.

Aktuális adatok, információk gyűjtése különböző nyomtatott és elektronikus forrásokból, az információk értelmezése. Újságfigyelő – a tanórához kapcsolódó aktuális cikkek rövid, összefoglaló ismertetése.

Az adott témához kapcsolódó tanulói kiselőadás önállóan gyűjtött információk alapján. Osztálytermi vita aktuális eseményhez kapcsolódóan (pl. környezetszennyező üzem tervezett bezárása, hulladéklerakó építése). Szituációs játék pl. vitafórum egy új ipari üzem létesítéséről.

Részvétel a környezetvédelmi témához kapcsolódó ismeretterjesztő előadáson. Önálló vagy csoportos projektfeladat megoldása a környezetvédelemmel, a környezet állapotához kapcsolódóan.

Követelmények

A tanulók ismerjék a természeti környezetet veszélyeztető társadalmi-gazdasági folyamatokat, tevékenységeket, azok hatásait. Példák alapján mutassák be a lokális folyamat – globális következmény elvének érvényesülését. Ismerjék az egyes szférákat veszélyeztető folyamatokat, kialakulásuk okát, hatását más szférákra, illetve mérséklésük lehetőségeit. Legyenek képesek érvelni a környezetvédelem, illetve a globális társadalmi-gazdasági problémák megoldásának fontossága mellett. Ismerjék a legfontosabb hazai és nemzetközi környezetvédelmi szervezetek tevékenységét.

Legyenek képesek a témához kapcsolódó tematikus térképekről információk leolvasására, ezek alapján jellemzők, összefüggések megfogalmazására. Legyenek képesek adatok, információk gyűjtésére nyomtatott és elektronikus információhordozókból, az információk, adatok

rendszerezésére, értelmezésére. Legyenek képesek adatok, adatsorok grafikus ábrázolására, illetve egyszerű tematikus térkép készítésére.

4.9 A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén

A tanulók legyenek képesek a különböző szempontból elsajátított földrajzi (általános és leíró természet-, illetve társadalom-, valamint gazdaságföldrajzi) ismereteik szintetizálására.

Rendelkezzenek valós képzetekkel a környezeti elemek méreteiről, a számszerűen kifejezhető adatok és az időbeli változások nagyságrendjéről.

Legyenek képesek a térkép információforrásként történő használatára, a leolvasott adatok értelmezésére. Ismerjék fel a Világegyetem és a Naprendszer felépítésében, a bolygók mozgásában megnyilvánuló törvényszerűségeket.

Tudjanak tájékozódni a földtörténeti időben, ismerjék a kontinenseket felépítő nagyszerkezeti egységek kialakulásának időbeli rendjét, földrajzi elhelyezkedését.

Legyenek képesek megadott szempontok alapján bemutatni az egyes geoszférák sajátosságait, jellemző folyamatait és azok összefüggéseit. Lássák be, hogy az egyes geoszférákat ért környezeti károk hatása más szférákra is kiterjedhet.

Legyenek képesek a földrajzi övezetesség kialakulásában megnyilvánuló összefüggések és törvényszerűségek értelmezésére.

Legyenek képesek alapvető összefüggések és törvényszerűségek felismerésére és megfogalmazására az egész Földre jellemző társadalmi-gazdasági folyamatokkal kapcsolatosan.

Tudják elhelyezni az egyes országokat, országcsoportokat és integrációkat a világ társadalmi-gazdasági folyamataiban, tudják értelmezni a világgazdaságban betöltött szerepüket.

Legyenek képesek összevetni és értékelni az egyes térségek, illetve országok eltérő társadalmi-gazdasági adottságait és az adottságok jelentőségének időbeli változásait.

Ismerjék a globalizáció gazdasági és társadalmi hatását, értelmezzék ellentmondásait.

Ismerjék a monetáris világ jellemző folyamatait, azok társadalmi-gazdasági hatásait.

Ismerjék hazánk társadalmi-gazdasági fejlődésének jellemzőit, a gazdasági fejlettség területi különbségeit és ennek okait.

Példákkal támasszák alá Európai Unió egészére kiterjedő, illetve a környezető országokkal kialakult regionális együttműködések szerepét

Tudják elhelyezni hazánkat a világgazdaság folyamataiban.

Tudják példákkal bizonyítani a társadalmi-gazdasági folyamatok környezetkárosító hatását, a lokális problémák globális következmények elvének érvényesülését. Ismerjék az egész Földünket érintő globális társadalmi és gazdasági problémákat.

Tudjanak érvelni a fenntarthatóságot szem előtt tartó gazdaság, illetve gazdálkodás fontossága mellett.

Ismerjék az egyén szerepét és lehetőségeit a környezeti problémák mérséklésben, nevezik meg konkrét példáit.

Legyenek képesek természet-, illetve társadalom- és gazdaságföldrajzi megfigyelések elvégzésére, a tapasztalatok rögzítésére és összegzésére.

Legyenek képesek különböző nyomtatott és elektronikus információhordozókból földrajzi tartalmú információk gyűjtésére és feldolgozására, az információk összegzésére, a lényeges elemek kiemelésére. Ennek során alkalmazzák digitális ismereteiket.

Legyenek képesek véleményüket a földrajzi gondolkodásnak megfelelően megfogalmazni, logikusan érvelni.

Tudják alkalmazni ismereteiket földrajzi tartalmú problémák megoldása során a mindennapi életben.

Tudják földrajzi ismereteiket felhasználni különböző döntéshelyzetekben.

Legyenek képesek a társakkal való együttműködésre a földrajzi-környezeti tartalmú feladatok megoldásakor.

Alakuljon ki bennük az igény arra, hogy későbbi életük folyamán önállóan gyarapítsák tovább földrajzi ismereteiket.

Legyenek képesek topográfiai tudásuk alkalmazására más tantárgyak tanulása során, illetve a mindennapi életben.

Ismereteik alapján biztonsággal tájékozódjanak a földrajzi térben, illetve az azt megjelenítő különböző térképeken. Ismerjék a tananyagban meghatározott topográfiai fogalmakhoz kapcsolódó tartalmakat.

Az érettségi vizsga részletes követelményeiről szóló 40/2002. (V. 24.) OM rendeletben szereplő tartalmak elsajátítása, *sikeres érettségi vizsga letét*